

ESPOON NIITTYKUMPU

RAKENNETUN KULTTUURIYMPÄRISTÖN SELVITYS 2011

10.11.2011

Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson

Sisältö

1	Johdanto	5
1.1	Työn taustat ja tavoite	5
2	Selvitystyö	6
2.1	Työmenetelmät	6
2.2	Käytetyt lähteet	6
2.3	Työn raportointi ja julkaisu	7
3	Selvitysalue	8
3.1	Sijainti kaupunkirakenteessa	8
3.2	Rakennuskanta	8
3.3	Rakennettu kulttuuriympäristö maakuntakaavassa	9
3.4	Rakennettu kulttuuriympäristö asema- ja yleiskaavoissa	9
3.5	Aluetta koskevat kulttuuriympäristöä arvottavat inventoinnit	10
3.6	Gräsan Olarsbyn keskiaikainen kylämäki	10
4	Kulttuuriympäristön kehitys ennen 1960-lukua	11
4.1	Varhainen asutus	11
4.2	Gräsa Gård	11
4.3	Gräsagårdin palstoitus ja alueen rakentaminen 1900-luvun alkupuoliskolla	13
4.4	Niittykummun 1950-luvun pientaloasutus	15
5	Niittykummun kerrostaloalueen rakentuminen	17
5.1	Alueelliset suunnitelmat ja kaavoituksen käynnistäminen	17
5.2	Rakentaminen käynnistyy poikkeamispäätöksellä 1961	18
5.3	Kaavallinen perusratkaisu	19
5.4	Väinö E. Koskinen rakennuttajana	21
5.5	Rakentaminen	22
5.6	Ostoskeskus, pysäköintitalo ja Niittykummun huollon rakennus	28
5.7	Piha-alueet ja puistot	30
5.8	Myöhemmät vaiheet ja asemakaavan laatiminen	31
5.9	Aikalaisia ja mahdollisia esikuvia	32
5.10	Osmo Lapon arkkitehtuurista	34
6	Rakentaminen ja muutokset 1960-luvun jälkeen	35
6.1	Julkinen ja liikerakentaminen 1980-luvulla	35
6.2	Muutoksia kaupunkikuvassa	36
7	Vaalittavia ominaispiirteitä	38
7.1	Kaavallinen ja maisemallinen kokonaisrakenne	38
7.2	Rakennukset ja niiden suhde ympäristöön	40
8	Arvot ja suojelusuositukset	42
9	Lähteet	43

Liitteet

- Inventointikortit

kannen kuva:

Niittykumpu 3a ja Niittykumpu 2 kerrostalot , Rouheilan omakotitalo, Olarin kirkko, Niittykumpu 9 atriumrivitalot

1 Johdanto

Niittykumpu 3 rakennuksia .Kuva Niittykummun huolto

1.1 Työn taustat ja tavoite

Niittykummun rakennetun kulttuuri-ympäristön selvitys on laadittu kesän ja syksyn 2011 aikana, palvelemaan alueelle laadittavaa asemakaavan muutosta.

Selvityksen tavoitteena on määritellä kaavatyössä huomioon otettavat rakennetun kulttuuri-ympäristön kohteet, niiden ominaispiirteet ja arvot sillä tarkkuudella, että arvojen säilymisen kannalta oleelliset tekijät voidaan ottaa huomioon asemakaavassa.

Parhaillaan laadittavan olevan asemakaavan muutoksen tarkoitus on mahdollistaa Niittykummun tulevan metroaseman ympäristön rakentuminen keskustamaiseksi palvelujen ja asumisen alueeksi. Tämä tulee tarkoittamaan merkittävää lisärakentamista ja erityisesti Merituulentien lähiympäristön uudistamista ja sen kaupunkikuvan muuttumista. Kaavan tavoitteena on samalla täydentää asuntoalueita huomioon ottaen alueen arkkitehtuuri ja ympäristön erityisarvot ja luonne. Tavoitteeksi on myös asetettu Myös Olarin kirkon kaupunkikuvallisen asemana erityinen huomioon ottaminen.

Tämä selvitystyö jakautuu kahteen osaan, inventointi- ja selvitystyöhön. Aiempien inventointien ja alustavan maastokäynnin pohjalta on arvioitu tarkemmin inventoitavat mahdolliset arvokkaat kohteet, jotka on inventoitu maastossa. Kerätyn lähtötietoaineiston sekä inventointitulosten pohjalta on arvioitu alueen vaalittavia ominaispiirteitä ja arvoja, peilaten niitä alueen historiaan, rakentumisen taustoihin, toteutukseen ja myöhempiin muutoksiin.

Selvitys on laadittu SRV: n tilaaman konsulttityönä. Työstä on vastannut pääkonsulttina Stadionark- ryhmän Arkkitehtitoimisto Kristina Karlsson/ arkkitehti Kristina Karlsson. Inventointityöhön sekä raportin historiaosuuden kirjoittamiseen on osallistunut arkkitehti Mona Schalin / Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy.

Tilaajan edustajina ja yhteishenkilöinä työssä ovat toimineet kehittämisarkkitehti Risto Linkovuori Espoon kaupunkisuunnittelukeskuksesta ja intendentti Tryggve Gestrin Espoon kaupungin-museolta, sekä SRV Yhtiöt Oyj:n edustajina alkuvaiheessa projektinjohtaja Tuomo Poutiainen ja myöhemmin kehitysinsinööri Heidi Kerosuo. Työn aikana on pidetty palaverieita Espoon kaupunkisuunnittelukeskuksessa ja Espoon kaupunginmuseolla.

2 Selvitystyö

2.1 Työmenetelmät

Selvitystyö on tehty kesän ja alkusyksyn 2011 aikana. Alueelta on kerätty olemassa olevaa lähtötietoa, jota on täydennetty maastokäynnein, haastatteluin ja kaupunginmuseolla käydyissä neuvotteluissa. Koko alue on tarkistettu maastoinventoinneissa ja tarkemmin inventoitavat kohteet on valittu aiempien inventointien ja näiden maastokäyntien pohjalta. Tarkemmin inventoitavia kohteita, rakennuksia tai rakennusryhmiä (samaan taloyhtiöön kuuluvat rakennukset) merkittiin alueelta yhteensä 23, joista 10 kuuluvat Osmo Lapon suunnitteleman Niittykummun kerrostaloalueeseen.

Maastokäyntien yhteydessä inventoitiin rakennukset ulkopuolisesti, tarkasteltiin niiden nykytilannetta, pintamateriaaleja ja havaittavia myöhempiä muutoksia, pihoja ja suhdetta ympäristöön. Kohteet valokuvattiin ulkopuolisesti ja suhteessa ympäristöön. Rakennusten sisätiloissa ei yleensä ole käyty. Poikkeuksen muodostavat käynti Niittykumpu 3:n ns. pilaritalossa ja kattoterassilla, sekä käynti Niittykummun kappelissa. Työhön ei myöskään sisällytetty pihojen ja istutusten tarkempaa inventointia.

Arkistotyön ja haastattelujen avulla selvitettiin alueen taustoja ja kehitystä nykypäivään, ratkaisuihin vaikuttaneita päätöksiä, suunnitteluideologioita ja rakentamistapaa. Lisäksi arvioitiin alueella tapahtuneiden myöhempien muutosten vaikutusta kaupunkikuvaan ja kulttuuriympäristön kannalta arvokkaihin kohteisiin tai aluekokonaisuuteen.

Yksittäisten rakennusten lisäksi on aluetta analysoitu kaupunkikuvan ja kokonaisrakenteen kannalta. Tähän sisältyy rakennetun ympäristön lisäksi myös mm. topografia, kasvillisuus ja rakennusten suhde ympäristöön. Tavoitteena on ollut konkreettisesti tuoda esiin sellaiset alueen ominaispiirteet ja arvot, jotka jatkosuunnittelussa ja siitä seuraavissa muutoksissa tulee ottaa huomioon ja joita kulttuuriympäristön kannalta tulee vaalia.

2.2 Käytetyt lähteet

Alueelle ei aikaisemmin ole laadittu kattavaa rakennetun kulttuuriympäristön inventointia. Tuoreimmassa Arkkitehtitoimisto Lehto Peltonen Valkama Oy:n Espoon eteläosien yleiskaavatyötä varten laatimassa rakennuskulttuurin inventoinnissa on listattu vain osa alueen kohteista. Mm. 1950-luvun asuinrakennuksia ja koulua, kappelia ja paloasemaa ei mainita inventoinnissa.

Alueen asutushistoriaa ja varhaisia Gräsan kartanon vaiheita on kuvattu mm Hagar Nikanderin ja August Ramsayn Espoo- sarjan historiategoksissa. 1950-lukua vanhempi rakennuskanta on sisällytetty Erkki Härön kokoamaan Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaiseman inventointiin vuodelta 1991. Lisäksi on Haukilahti-seura ry: n 2004 julkaisema historiikkiin on koottu arvokasta tietoa alueen varhaisemmista ja 1900-luvun alkupuoliskon vaiheista.

Arkistotyön yhteydessä on koottu eri-aikaista kartta-aineistoa Kansalliskirjaston ja Kansallisarkiston kokoelmista sekä Espoon kaupungilta. Karttavertailun avulla on arvioitu muutoksia alueella. Vanhempaa valokuva-aineistoa on kerätty Espoon kaupunginmuseon, Suomen rakennustaiteen museon ja Niittykummun huollon arkistoista.

1960-luvulla rakennetusta Niittykummun kerrostaloalueesta ei aikaisemmin ole julkaistu inventointeja. Tärkeä ja arvokas lähde on ollut Sanna Lahden Teknilliseen korkeakouluun vuonna 2003 laatima diplomityö, ” Osmo Lapon Niittykumpu”. Työssä on varsin kattavasti selvitetty alueen taustoja, aikakauden suunnitteluideoita sekä alueen rakentumista ja nykytilannetta. Työhön sisältyvät suunnittelijoiden, isännöitsijän ja asukkaiden haastattelut ovat lähdeaineistona erityisen arvokkaita, ja niitä on myös siteerattu tässä selvityksessä.

Espoon Rakennusvalvontakeskuksen arkiston pääpiirustusaineisto on inventoitujen kohteiden osalta käyty läpi, merkittävimmät muutosvaiheet on kirjattu ja otteita alkuperäistä pääpiirustuksista on käytetty kohteiden esittelyissä.

Alueen kaavoitushistorian oleellisten vaiheiden selvittämiseksi on Espoon kaupunginarkistosta ja kaupunkisuunnittelukeskuksesta kerätty maankäyttöön ja kaavoitukseen liittyvää kaava- aineistoa ja päätöksiä. 1980-luvun jälkeen tehtyjä kaavamuutoksia ei ole käyty läpi.

Työn yhteydessä on haastateltu Niittykummun kerrostaloalueen suunnittelijaa, professori Osmo Lappoa, syyskuussa 2011 tehdyn maastokävelyn yhteydessä. Alueella jo sen rakentumisvaiheesta lähtien toimineen isännöitsijätoimiston, Niittykummun huollon edustajaa on haastateltu, ja toimistolta on saatu arvokasta pohja-aineistoa työhön.

2.3 Työn raportointi ja julkaisu

Työssä kerätty aineisto on koottu tähän raporttiin ja sen liitteenä oleville inventointikortteille, sekä kohdekartalle. Raporttiin on koottu perustietoa alueesta ja siihen kohdistuvista kulttuuriympäristön suojelupäätöksistä ja arvottavista inventoinneista. Historiaosuudessa on lyhyesti kuvailtu alueen kehitystä varhaisen asutuksen ajoilta nykypäivään. Niittykummun kerrostaloalueen taustoja ja rakentumista, suunnittelua ja siihen vaikuttaneita suunnitteluideoita on kuvailtu erillisessä kappaleessa. Raportin loppuosassa on kuvailtu alueella tapahtuneita muutoksia, rakennetun kulttuuriympäristön nykytilaa sekä sen arvoja ja ominaispiirteitä.

Inventointikortteihin on kerätty kohteiden perustiedot, kuten suunnittelija-, rakennusvuosi-, rakennuslupa- ja paikannustiedot, sekä tiedot nykyisistä julkisivumateriaaleista ja tiedossa olevista muutoksista. Kohdeinventoinnit sisältävät lisäksi yleisen kuvauksen kohteesta ja sen erityisistä arvoista. Inventointikortteihin on liitetty kuvaotteita alkuperäisistä pääpiirustuksista, vanhoja valokuvia sekä tämän selvitystyön yhteydessä otettuja nykytilanteen valokuvia.

Aineisto on toimitettu tilaajalle pdf- muotoon tulostettuna A4-kokoisena raporttina. Lisäksi on tilaajalle toimitettu työn yhteydessä otetut valokuva-aineisto jpg- muodossa. Valokuvien tekijänoikeus säilyy raportin laatijoilla.

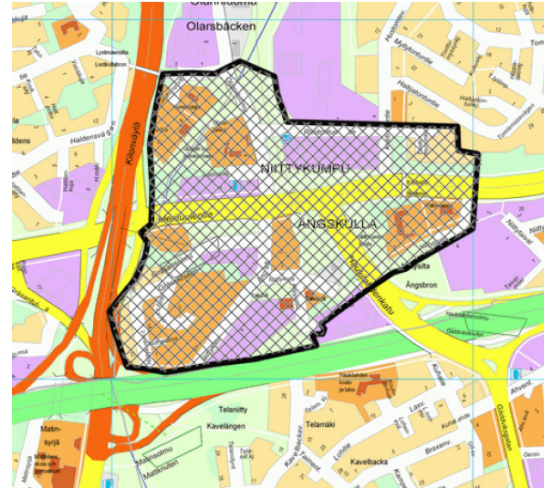
Raportissa käytetyn kuva-aineiston kuvaaja- ja lähdetiedot on kirjattu kuvaselostuksiin. Silloin kun kuvaajaa ei erikseen ole mainittu on kuvaajana Stadionark.

3 Selvitysalue

3.1 Sijainti kaupunkirakenteessa

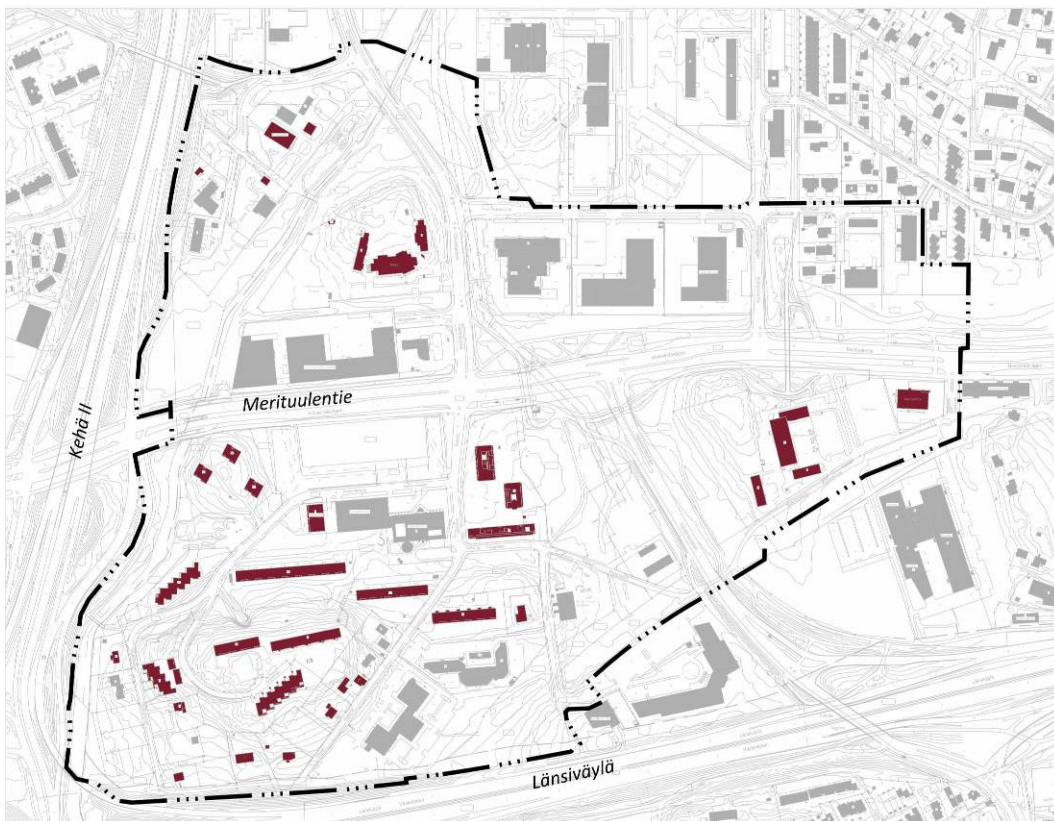
Alue sijaitsee Merituulentien länsipäässä, Länsiväylän ja Kehä II:n liittymän koillispuolella. Pohjoisrajana on Gräsanoja ja mm Riihitontuntie ja itärajana Niittyportti. Alue liittyy toiminnallisesti Tapiolan ja Olari-Matinkylä kaupunkikeskuksiin. Liikenteellisesti alue tukeutuu Merituulentiehen ja Olarinluomaan sekä Haukilahdenkatuun.

Alue kuuluu maisemallisesti Gräsanojan itäpuolella olevaan pohjois-eteläsuuntaiseen Haukilahden selänteeseen. Sitä rajaavat länsipuolella Gräsanojan laakso, joka laajenee selänteen pohjoispuolella laajaksi savitasangoksi. Laaksoalueen rakentuminen ja sitä nykyään halkovat voimakkaat tielinjaukset ovat muuttaneet maiseman piirteitä.

Kuva- ote OAS- suunnitelmasta 2011

3.2 Rakennuskanta

Inventointialue ja inventoidut rakennukset (merkitty punaisella).

Alueen nykyinen rakennuskanta on pääosin 1960- ja 1980 luvulta. Vanhimmat säilyneet rakennukset ovat Gräsan kartanon entiset talousrakennukset. Seuraavilta vuosikymmeniltä on säilynyt vain yksittäisiä rakennuksia; Rouheilän funkkisvaikutteinen omakotitalo 1930-luvulta ja Gräsan vanha kappeli 1940-luvulta. Alueen eteläosassa on säilynyt yksittäisiä 1950-luvun pientaloja, ja itäosassa Niittykummun 1950-luvulla rakennettu koulu. Kaupunkirakenteellisesti ja arkkitehtonisesti merkittävän kokonaisuuden muodostaa Niittykummun 1960-luvun alussa rakennettu arkkitehti Osmo Lapon toimiston suunnittelema kerrostaloalue.

Merituulentien ympäristöä on 1970-luvulta alkaen muuttanut sen varteen muodostunut liike-, toimisto- ja teollisuusrakentaminen. Alueen keskeiseen kaupunkikuvaan ovat lisäksi vaikuttaneet liikenteelliset muutokset, mm Merituulenkadun leventäminen 4- kaistaiseksi ja uuden liittymän rakentaminen Länsiväylälle 1980-luvulla. Niittykummun 1980-luvulla uusittu kauppakeskus, on alkuperäistä korkeampi ja poikkeaa vahvasti ympäristöstä 1980-luvulla yleistyneen runsaamman detaljointinsa ja muotokielensä puolesta. Myöhempiä merkittäviä kohteita ovat 1980-luulla rakennetut Simo ja Käpy Paavilaisen suunnittelema Olari kirkko ja Arkkitehtitoimisto Kairamo-Gullichsen- Vormalan suunnittelema Niittykummun paloasema.

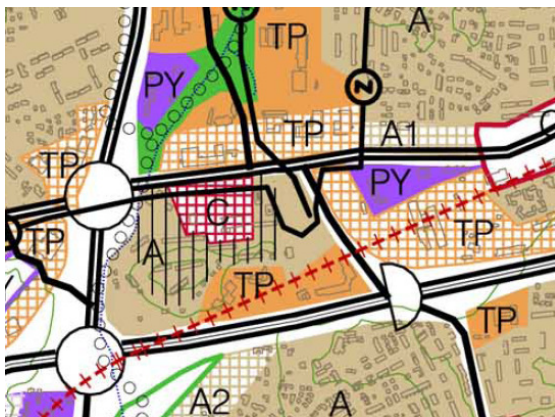
3.3 Rakennettu kulttuuriympäristö maakuntakaavassa

Uudenmaan maakuntakaavassa (vahvistettu 8.11.2006) suunnittelualaue on merkitty taajamatoimintojen alueeksi. Alueelle ei ole merkitty kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeitä alueita.

Uudenmaan kulttuuriympäristöselvityksessä, luonnos 1.7.2011, ei alueelle ole merkitty maakunnallisesti tai seudullisesti arvokkaita kohteita.

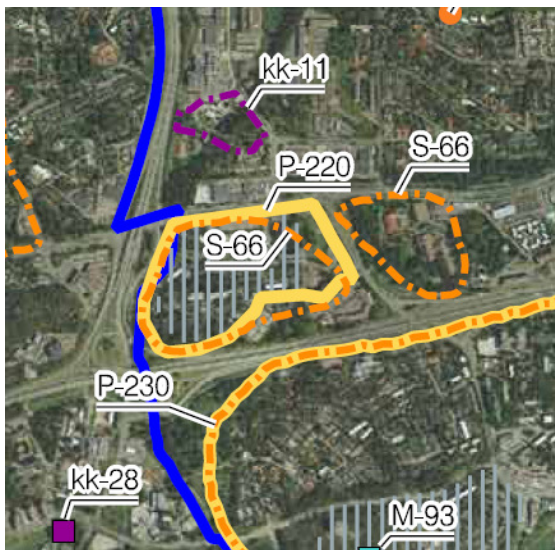
(Kohteita alueelta sisältyy Uudenmaan liiton inventointiin ks. kohta 3.4)

3.4 Rakennettu kulttuuriympäristö asema- ja yleiskaavoissa

Espoon eteläosien yleiskaavassa on Niittykummun alueelle osoitettu asunto-, työpaikka- ja virkistysalueita sekä julkisten palvelujen ja keskustatoimintojen alueet. Pystyviivoituksella merkitty asunto- ja keskustatoimintojen alue on osoitettu kaupunkikuvallisesti arvokkaaksi, seuraavalla selostuksella:

Kaupunkimaisema, jonka rakennus- ja kulttuurihistoriallisia arvoja sekä kaupunkikuvaa on suojeltava. Suojelu ei koske yksittäisiä rakennuksia, vaan kohdistuu alueen ominaispiirteiden vaalimiseen. Alueiden kehittämisen tulee tapahtua niiden omista lähtökohdista käsin ja alueen erityisarvojen sanelemin ehdoin. Alueen suunnittelussa ja rakentamisessa tulee asettaa erityinen paino alueiden ominaisluonteen säilymiseen.

Yleiskaavan liitekartalle on merkitty seuraavat seudullisesti ja paikallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt ja kohteet

S-66 Niittykummun asuntoalue, seudullisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt

P-220 Niittykummun asuntoalue, paikallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt. Arvotusluokka 1.

kk-11 Gräsan kylätontti, historiallisen ajan muinaisjäännökset

Alueelle voimassa oleviin asemakaavoihin on merkitty seuraavat kulttuuriympäristöä tai rakennuksia koskevat suojelumerkinnot:

- Gräsan tilan vanha kivinavetta ja sikala (kortteli 22002 tontti 1) on asemakaavassa merkitty säilytettäväksi ympäristöksi (Ys-1)
- Gräsan tilan vanhalle viljamakasiinille, (kortteli 22001 tontti 1) on osoitettu suojelumerkintä sr
- Rouheilan asuintalolle, (kortteli 22001, tontti 4) on osoitettu suojelumerkintä sr-1

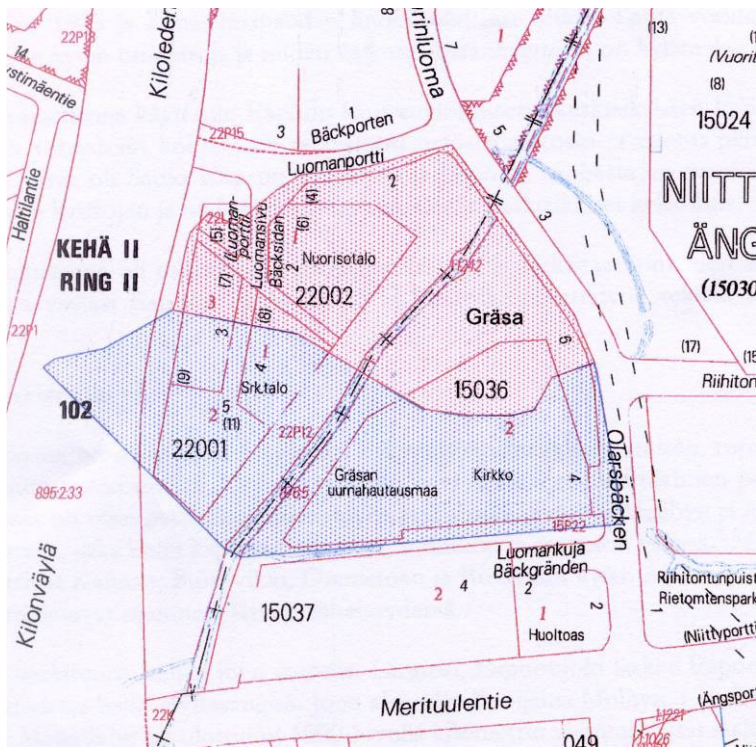
3.5 Aluetta koskevat kulttuuriympäristöä arvottavat inventoinnit

Uudenmaan liiton inventoinnissa ”Selvitys Uudenmaan rakennetusta kulttuuriympäristöstä”, luonnos 2005 on alueelta mainittu seuraava kohde:

66. Niittykummun asuntoalue

Niittykummun asuntoalue kohosi Tapiolan länsipuolelle 1960-luvun alussa. Rakennukset ovat lamelli- ja pistetaloja. Länsiväylään rajoittuvassa rinteessä on muutamia aikakaudelleen tyypillisiä omakotitaloja. Alueen keskellä sijaitseva ostoskeskus on uudistettu. 1950-luvun alussa rakennettu Niittykummun koulu on jäänyt Haukilahdenkadun itäpuolelle. Jälleenrakennuskauden tyypillinen, pienehkö asuntoalue.

3.6 Gräsan Olarsbyn keskiaikainen kylämäki

Gräsan keskiaikainen kylä on sijainnut Olarinluomassa, nykyisen Olarin kirkonmäen ympäristössä Gräsanojan molemmiin puolin. Alueella saattaa olla jäljellä keskiaikaisia asutuserrostumia. Kohde sisältyy Museoviraston rakennushistorian osaston Espoossa 2.5- 31.5.2005 laatimiin inventointeihin (kohde nro 11) . Kohde on luokiteltu kuntoluokkaan 2, *kohteet jotka ovat hyvin säilyneet tai joilla on tutkimuksellista arvoa. Kohde on muinaismuistolain mukainen suojelukohde.*

4 Kulttuuriympäristön kehitys ennen 1960-lukua

4.1 Varhainen asutus

Gräsan keskiaikainen kylä on sijainnut Olarinluomassa, nykyisen Olarin kirkonmäen ympäristössä Gräsanojan molemmiin puolin. Kylään kuului 1540 kaksi taloa ja rälssi, joka ilmeisesti perustettiin 1450- 60 välisenä aikana. Vanha tonttimaata ja myöhemmin Gräsan kartanon rakennukset sijaitsivat silloin vielä veneilykelpoisen Gräsanojan itäpuolisella kukkulalla nykyisen Olarin kirkon paikalla.

4.2 Gräsa Gård

Gräsa on historiallisesti ollut yksi Espoon tärkeimpiä kartanoita. Gräsa oli ainoa ns. vanha rälssi Espoossa. Sen nimenä oli aluksi Haldensböle, tilan 1400-luvulla omistaneen Halden- nimisen miehen mukaan. Gräsasta on myös käytetty nimeä Olarsbyn ratsutila. Kaikki Olarsbyn kylän talot oli 1600-luvun alkuun mennessä liitetty Gräsan säteriin. Lähes koko 1500- ja 1600-luvukujen ajan oli kartano Hammarstierna –suvun omistuksessa. Rälssi peruutettiin 1683 ja tila muodostettiin ratsutilaksi.^(4,5)

Samuel Brotheruksen mittaus Gräsan kartanon maista vuodelta 1695. "Geometrisk Charta och Afhrithningh uppå Qvisbacka, Gräsa gård eller Ollasby och Mattby belägne i Esbo Socn och Raseborgs Lähns östra del afmätt år 1695." Kartalle merkityt Gräsan kartanon pellot olivat pieniä ja sirpaleisia ja ne sijaitsivat pääosin Gräsanojan välittömässä läheisyydessä

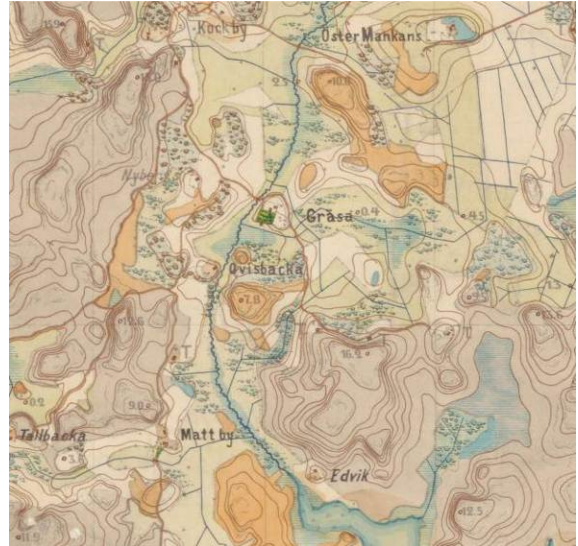
Oikealla Carl B. Hagströmin laatima isojako-kartta Gräsan kartanon maista vuodelta 1774.⁽⁸⁾ Kartanon kuului nykyiset Haukilahden, Matinkylän ja Olarin alueet sekä laajoja alueita saaristosta.

Tila vaihtoi usein omistajaa 1700-luvun jälkipuoliskolta alkaen. Espoon maanomistajat perustivat 1700-luvulla tiloilleen lukuisia uusia torppia. Torppien perustamiseen kannustettiin verohelpotuksin, intoa lisäsi myös vuosisadan alun sotien seurauksena syntynyt työvoimapula.^(4,5)

Pitäjänkartta 1843 www.narc.fi

Senaatin kartasto 1871 www.narc.fi

Gräsålla oli vuonna 1800 yhdeksän torppaa. Vuonna 1900 niitä oli enää 3. Kartanon viimeinen kukoistuskausi oli kauppias Wilhelm Bensowin omistusaikana 1906- 1911. Tällöin mm uusittiin päärakennus ja rakennettiin talousrakennuksia. ^(4,5)

ylhäällä: Gräså 1979 purettu kartano. Kuva Suomen maatilat 1931
oikealla: Gräså kartanon vanha 1897 palanut päärakennus, sekä
1900-luvun alussa rakennetut kiviavetta ja sikala.
Kuvat Espoon kaupungin museo

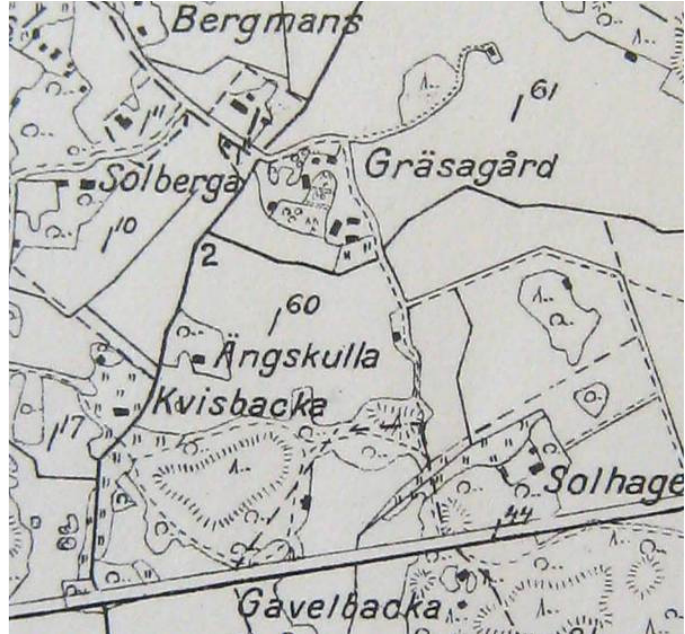

Suurikokoisessa 1800-luvulla rakennetussa ja 1900-luvun alussa täydellisesti korjatussa päärakennuksessa oli 9 huonetta alakerrassa ja 4 yläkerrassa. Rakennuksessa oli suuri yläosaltaan leveältä ristipäädyltä vaikuttava risaliitti. Pihaan liittyi talouspihojen lisäksi mm. laaja puutarha, jossa mainitaan 1936 kasvaneen 45 hedelmäpuuta. ⁽⁷⁾ Espoon kaupunki osti päätilan 1967. Viimeinen kartanorakennus purettiin 1981 valmistuneen Olarin kirkon tieltä. Kartano-perinteestä muistuttavat enää kirkkoa ympäröivä vanha puusto, kaksikerroksinen vilja-makasiini sekä kaupungin askartelukeskukseksi kunnostettu ja muutettu entinen navetta ja sikala.

Gräså tilan rakennuksia näkyy taustalla 1960-luvulla otetussa kuvassa
Kuva Niittykummun Huolto.

Nykyinen Niittykumpu on saanut nimensä Gräsan kartanoon kuuluneen Ängskullan torpan mukaan. Ilmeisesti 1800-luvun lopulla perustettu torppa sijaitsi tilan eteläpuolella olevalla mäenkumpareella nykyisen Niittykumpu 4 pistetalojen kohdalla. Torppa on itsenäistynyt ja muutettu pientilaksi 1920-luvulla. Niittykummun halki kulki nykyisen Kappelitien kohdalla vanha Gräsagårdin ja Gavelbackan välinen kylätie.

Ote 1930-luvun pitäjänkartasta

4.3 Gräsagårdin palstoitus ja alueen rakentaminen 1900-luvun alkupuoliskolla

Helsingin väestömäärän voimakas kasvu ja rantaradan rakentaminen kasvattivat myös Espoon asukasmäärää 1900-luvun alussa. Kasvu oli suurinta rantaradan läheisyydessä. Maaliikenneyhteydet Etelä-Espoosta Helsinkiin olivat vielä heikot. Niittykummusta kuljettiin ensi kyläteitä pohjoiseen Kauniaisten rautatie asemalle, josta ajettiin junalla Helsinkiin, tai Kilon risteykseen, josta pääsi Turuntietä pitkin Helsinkiin.⁽⁸⁾

Myös Gräsagårdin väestömäärä kasvoi, vuoden 1865 henkikirjojen mukaan asui kylässä 61 henkeä. Vuonna 1920 oli ympärivuotisia asukkaita jo 145. Kylä koostui kartanosta ja siihen kuuluvista torpista sekä kartanosta lohkotuista palstatiloista, jotka sijaitsivat lähinnä saaristossa. Huvilapalstojen erottaminen kantatilasta aloitettiin 1870-luvulla ja vuoteen 1917 mennessä oli palstoja jaettu yhteensä 28. Gräsan kartano siirtyi 1911 Finska Agrarbolagetin omistukseen, ja 1917 perustettiin Gräsa Gårds Aktiebolag Ab.⁽⁸⁾

Yhtiö aloitti maan palstoituksen 1920-luvulla. 1924 oli tilan maat palstoitettu 22 palstaan. Kartanon eteläosasta lohkottiin mm Haukilahden alue, joka jaettiin aluksi 14 palstaan. Palstoitus alueella kiihtyi edelleen 1930-luvulla. Suurin syy tähän oli Jorvaksentien valmistuminen. Tämä paransi merkittäväällä tavalla yhteyksiä Helsinkiin, ja mahdollisti alueen todellisen kehittymisen.

Väestömäärä Espoossa ja myös Niittykummun ympäristössä jatkoi kasvua 1940 luvun jälkeen. Uusia tiloja erotettiin pika-asutus ja maanhankintalain perusteella 1940-50 luvuilla. Uutta tiivistä pientaloasutusta muodostui Gräsan kartanon ympäristöön Haukilahteen, Tomtekullan alueelle ja Matinkylän pohjois-osiin. Pientaloja rakennettiin myös Niittykummun kallion eteläreunaan Jorvaksentien varteen, Gräsanojan varteen, sekä Gräsan kartanon luoteispuolelle Solbergan puutarhan ympäristöön.

Rakentaminen Niittykummun alueella jäi 1900-luvun alkupuoliskolla vähäiseksi. Tältä ajalta on Gräsan kartanon talousrakennusten lisäksi säilynyt Rouheilan omakotitalo ja Niittykummun kappeli. Gräsan kartanon pohjoispuolelle Solbergan ympäristöön palstoitettiin pientalotontteja.

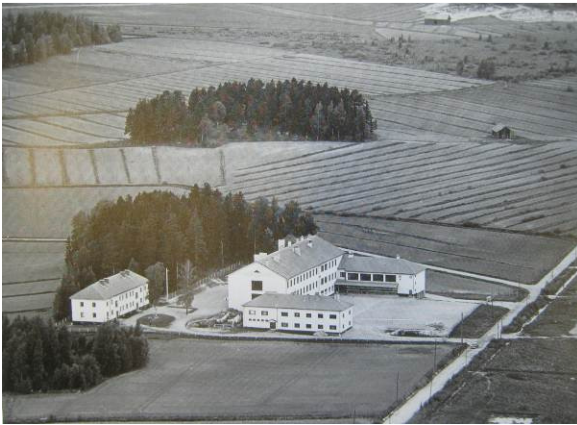
Rouheila 1930-luvulla, kuva Espoon kaupunginmuseo

Rouheilan esikuvana oli Pohjoismaisessa rakennusnäyttelyssä Helsingissä 1932 esitelty arkkitehti Otto Frithiof Flodinin piirtämä ”insuliittihuvila”. Huvila oli rakennettu näyttelyalueelle kaartin maneesin lähelle. Ekonomi Vilho Elonen ihastui taloon ja kehitti siitä itselleen hieman yksinkertaistetun version. Toinen myöhemmin purettu samantapainen arkkitehti Flodinin huvila sijaitsi Haukilahdessa.

Niittykummun nykyisen kerrostaloalueen itäreunassa sijaitsevan kappelin rakensi 1947 talkoovoimin Södra Esbo kyrkförening Hugo Winbergin lahjoittamalle tontille. Yhdistyksen perustivat Åkerblom-liikkeeseen kuuluneet pohjanmaalaiset. Söderströmin puusepäntörmässä työskennellyt rakennusmestari Martin Lindbäck suunnitteli kirkon, ja myös sisustus tehtiin Söderströmin puusepäntörmässä. Espoon seurakunta osti kirkon 1948, jonka jälkeen se toimi alueen pikkukirkkona ”Gräsan kirkon” nimellä. Vuosina 1964- 1974 se toimi Etelä-Espoon seurakunnan ja 1975-1981 Olarin seurakunnan pääkirkkona.⁽⁷⁾ Puurakenteinen 90- paikkainen kappeli sijoittuu mäen laelle rinteeseen porrastettuna. Rakennusmassaa korostaa pääsisäänkäynnin päälle tehty korkea kellotorni koristeellisine aukotuksineen. Sisäänkäynnin liuskekivi-portaat koristeellisine teräskaitteineen ja tornin yksityiskohdat henkivät 1950-luvun romantiikkaa.

Niittykummun kappeli 2011.

Gräsan kansakoulu keskellä maalaismaisemaa 1958. Kuva Haukilahti –kirja

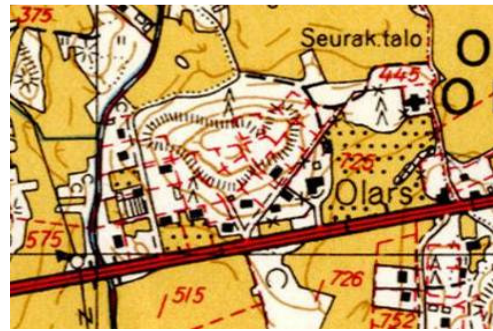
1950-luvulla Olarin ja Haukilahden välisen tien varteen, peltoaukean keskelle rakennetun Gräsan, myöhemmän Niittykummun koulun, ympäristö on tiemuutosten ja rakentamisen myötä muuttunut merkittävästi. Koulun on suunnitellut arkkitehti Erich von Ungern-Sternberg, joka on Espooseen suunnitellut mm. samoihin aikoihin valmistuneen Haukilahden koulun (entinen Etelä-Espoon yhteiskoulu) ja Träskändan kunnalliskodin.

Gräsan kansakoulu 1950-luvulla, kuva Espoon kaupunginmuseo.

4.4 Niittykummun 1950-luvun pientaloasutus

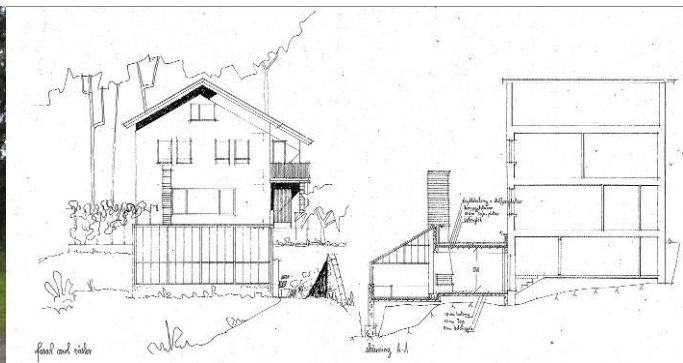
Niittykummuntien ja Niittykadun varsille palstoitettiin 1950-luvun alussa pientalotontteja. Samanaikaisesti rakentui Jorvaksentien eteläpuolelle ja Niittykummun ympärille runsaasti uutta pientalo-asutusta. Niittykadulta oli tähän aikaan suora liittymä Jorvaksentielle. Niittykummun 1950-luvun pientaloista on vain osa säilynyt. Niittykadun kaakkoispuolella sijainneet pientalot ja Olle Hellingin kauppapuutarha on myöhemmin purettu toimistorakentamisen ja Länsiväylän rakentamisen aiheuttamien muutosten seurauksena. Tiemuutosten seurauksena on asuntoja purettu myös Niittykadun varrella.

ote MML peruskartasta vuodelta 1964.

Helenelundin omakotitalo

Erich von Ungern-Sternbergin 1951 suunnittelema laajennus.

Kuva Espoon RVV

^

lueella säilyneet 1950-luvun pientalot ovat yksilöllisesti suunniteltuja rinteeseen sovitettuja ja aikakauden tyylipiirteitä omaavia puuverhoiltuja tai rapattuja asuinrakennuksia. Kiinnostava esimerkki on Niittykummuntien itäpuolelle rakennettu Helenelundin 2½ kerroksinen valkeaksi rapattu omakotitalo. Arkkitehti Erich von Ungern- Sternbergin suunnitteli 1950-luvulla rakennukseen mm. kasvihuoneen laajennuksen. Niittykummuntien länsireunassa, Gräsanojan varressa, sijaitseva Villa Ängsbo on niin ikään toteutettu yksilöllisenä ja rinteeseen sovittaen. Rakennuksen ilmettä on muuttanut 1970-luvulla tehty laajennus.

Niittykadun varressa on säilynyt yksittäisiä 1950 luvun pientaloja. Myöhemmät laajennukset ja muutokset ovat usein kuitenkin muuttaneet rakennusten alkuperäistä ilmettä. Niittykadun kaakkoispuolella rakennettu Hellstenin kauppapuutarha ja siihen liittyneet rakennukset ovat poistuneet ja paikalla on tänään suuri toimistotalo laajoine pysäköintialueineen.

15046- 7

15046- 9

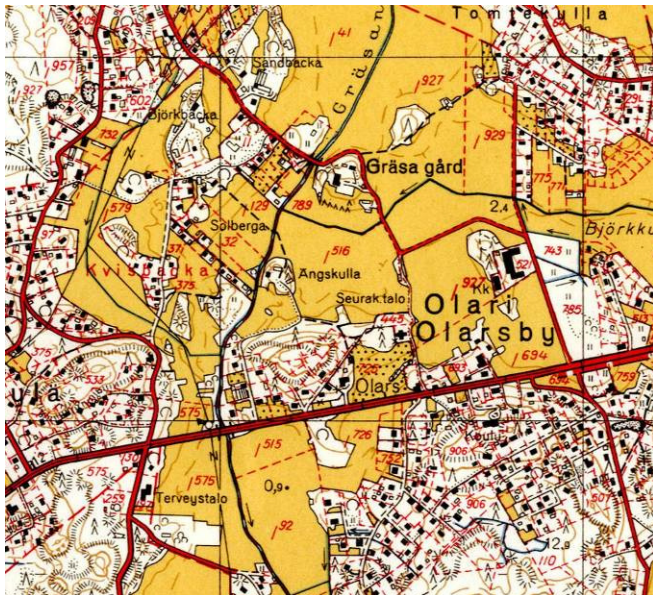

15046- 13

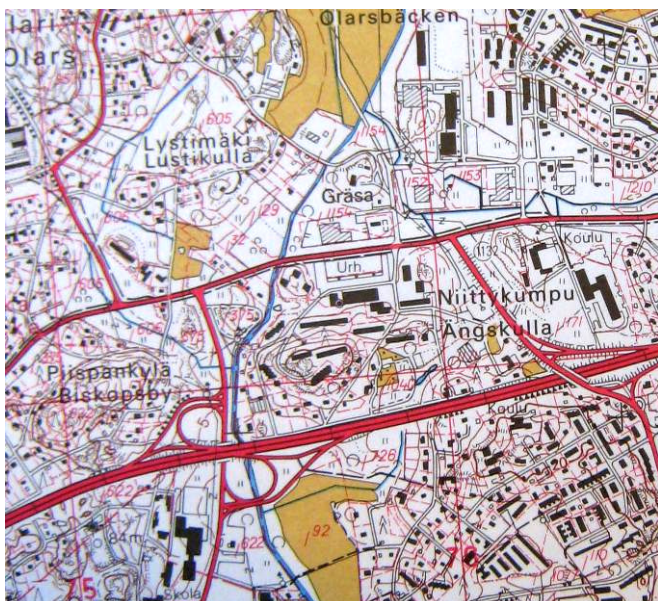
Vuoden 1930 kartalla näkyy Gräsåns kartanonmäen rakennuksia ja lounaisrinteellä sijainnut puutarha. Päärakennus sijoittui puutarhan pohjoisreunaan. Tilan karjarakennukset, joista osa on säilynyt, sijoittuvat Gräsånsjoen länsipuolelle. Ångskullan 1920-luvulla itsenäistynyt torppa on tilan lounaispuolella. Mattbyhyn vievän tien ja vanhan Jorvaksentien risteyksessä on sijainnut kauppa. Ångskullan eteläpuolinen kallio on vielä rakentamaton.

Vuoden 1930 pitäjänkartta.
MML Kansalliskirjasto.

Kartalta ilmenee Gräsåns ympäristössä sotien jälkeisinä vuosikymmeninä tapahtunut suuri muutos. Haukilahteen, Tomtekullan alueelle ja Matinkylän pohjoisosiin on muodostunut runsaasti uutta tiivistä pientaloasutusta. Asutusta on myös levinnyt Niittykummun kallion eteläreunaan, Gräsånsjoen varteen, sekä Gräsåns kartanon luoteispuolelle Solbergan puutarhan ympäristöön. Niittykummun koulu on rakennettu Haukilahtea ja Olarsbytä yhdistävän tien varteen.

MML peruskartta vuodelta 1964.

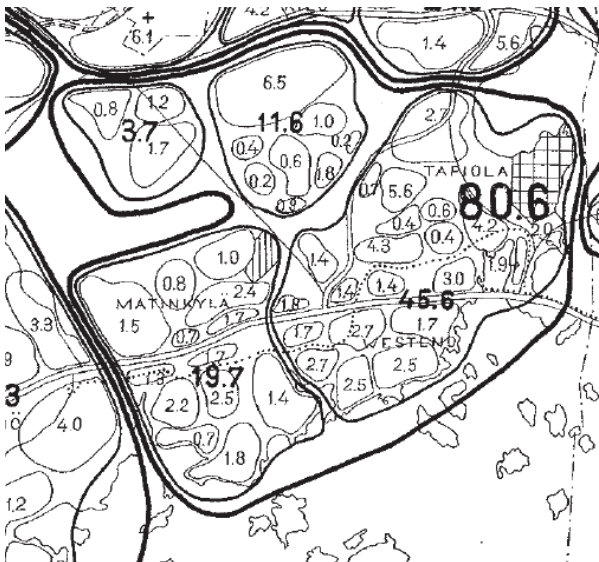
Vuoteen 1979 mennessä on alueelle toteutunut ympäristöä muuttavia suuria tiehankkeita ja pientaloasutus on saanut väistyä uuden tehokkaamman rakentamisen alta. Niittykumpuun, Haukilahteen ja Tontunmäkeen on muodostunut uutta kerrostalo- ja rivitaloasutusta. Jorvaksentietä on levennetty moottoritieksi ja sen liittymät ovat vallanneet maa-alaa. Merituulentie on rakennettu, ja sen varteen on alkanut muodostua toimisto- ja liikerakentamista.

Vuoden 1979 peruskartta.
MML Kansalliskirjasto.

5 Niittykummun kerrostaloalueen rakentuminen

5.1 Alueelliset suunnitelmat ja kaavoituksen käynnistäminen

Pääkaupunkiseudun asuntopuolan lievittämiseksi alettiin toisen maailmansodan jälkeen rakentaa ympäröivälle maaseudulle. Helsingin seutukaavaliittoa edeltävä Aluesuunnitelmaliitto ryhtyi 1940-luvun lopulta alkaen laatimaan kuntarajoja ylittäviä alueellisia suunnitelmia kasvavan väestön ja loma-asutuksen, sekä teollisuuden sijoittumiseksi Helsingin seudulla. Suunnitelmiin sisältyi myös liikennesuunnitelmia. Tämän työn tuloksena syntyi 1961 ns. Flodinin ryhmittelykaavio. Kaavion mukaan oli tärkeää että asutuskeskukset ja teollisuus sijoituivat liikenneväylien tuntumaan ja taajamat erotettiin toisistaan viherkäytävillä. Nämä varhaiset suunnitelmat ovat toimineet lähtökohtina myös Niittykummun rakentamiselle. Aluesuunnittelu-toiminta oli aluksi vapaaehtoista, mutta vuonna 1961 antoi Seutukaavaliitto maan ensimmäisen, uuden rakennuslain mukaisen seutukaavan laatimismääräyksen Helsingin seudulle. Seutukaava valmistui 1968 Niittykummun kerrostaloalueen rakentamisen jälkeen.⁽¹⁰⁾

Ote Aluesuunnitelmaliiton laatimasta Helsingin seudun ryhmittelykaaviosta vuodelta 1961. Nykyisen Niittykummun kohdalle on tässä esitetty n. 7500 henkeä. Kuva Uudenmaan liiton kartta-arkisto.

Espoosta tuli 1963 kauppalä, jonka seurauksena Espoo sai yksinoikeuden ja velvollisuuden kaavoitukseen. Kaikille asuinalueille tuli laatia asemakaava. Tätä ennen oli maankäyttöä ja rakentamisen sekä tiestön muotoutumista ohjannut lähinnä maanomistusolot ja maanomistajien teettämät palstoitukset. Yleis- ja asemakaava suunnitelmat teetettiin vielä 1960-luvun alussa konsulttityönä yksityisillä arkkitehteillä.

Espoon asemakaavalautakunta antoi tammikuussa 1961 arkkitehti Risto Sammalkorvelle toimeksiannon Olari- Tomtekullan alueen rakennuskaavojen laatimisesta. Kaavassa asutuksen painopiste sijaitsi Ängskullan mailla. Suunnitelma tuli laatia Helsingin Seutukaavaliiton 1:4000 mittakaavassa olevan yleisjärjestelyn pohjalta (Akl 9.1.1961 8§, liite C), jossa mm oli määritelty alueelle sijoitettava rakentamisen määrä.

Kun Niittykummun rakentaminen aloitettiin, ei alueella vielä ollut valmista asema- tai yleiskaavaa. Sammalkorven luonnos valmistui 13.1.1964 ja kauppalanvaltuusto hyväksyi sen vuonna 1965. Kaava jäi kuitenkin sisäasiainministeriössä vahvistamatta.

5.2 Rakentaminen käynnistyy poikkeamispäätöksellä 1961

Ängskullan maat olivat vielä 1960-luvun alussa Loviisa Agnisbäckin omistuksessa. Kun Insinööritoimisto Väinö Koskinen oli ostanut maat, jatkoi arkkitehti Osmo Lappo Ängskullan, eli Niittykummun, suunnittelua yhdessä Sammalkorven kanssa. Espoon asemakaavalautakunta myönsi marraskuussa 1961 poikkeuslupan Niittykummun asuinalueen rakentamiselle arkkitehti Osmo Lapon laatimien suunnitelmien mukaisesti. Lupa käsitti yhteensä 10 kpl 3-5-kerroksista kerrostaloa, 4 atriumtaloa ja myymälärakennuksen. Rakennusoikeutta oli kerrostaloihin osoitettu yhteensä 26 500 kem², atriumtaloihin 1500 kem² ja myymälärakennukseen 600 m². Tämän lisäksi sisälsi suunnitelma yhden yleisten rakennusten korttelin, pesäpallo- ja leikkikentän sekä Mankkaanpuron uomaan rakennettavan venevalkaman. Suunnitelman todettiin olevan Helsingin seutukaavaliiton yleisjärjestelyyn ja tekeillä olevaan rakennuskaavaan sopeutuva.

Ängskullan asemapiirros 9.10.1961, jolla alueen rakentamiselle myönnettiin poikkeuslupa.

Asemapiirros vastaa pitkälti toteutunutta tilannetta. Ainoastaan ostoskeskuksen kaakkoispuolelle rinteeseen merkitty julkinen rakennus jäi toteutumatta. Niittykallion laen atriumtalojen määrä ja sijoittelu muuttui hieman tarkemman suunnittelun yhteydessä. Niittykumpu 1 kerrostalo on myöhempi lisäys, joka viimeisenä toteutettiin maanomistajan hankkimalle lisämaalle. Suunnitelmassa näkyy myös alueen ulkopuolelle (värittämätön alue) esitettyjä atriumtaloja. Päätöksessään edellytettiin että *ennen rakennuslupan myöntämistä on sovittu Espoon Vesihuolto Oy:n kanssa viemäröinnistä ja että hakija edelleen yhteistyössä rakennustoimiston kanssa, omalla kustannuksella toteuttaa alueen pallo- ja leikkikentät ja venevalkaman sekä kunnostaa istutettavat tontinosat ja puistot*⁽¹¹⁾

5.3 Kaavallinen perusratkaisu

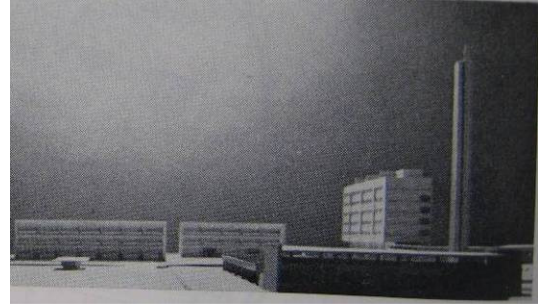

Aikakaudella vallinneissa suunnitteluideoologioissa pidettiin rakennusten sovittamista maisemaan ja topografiaan tärkeänä kaavallisena lähtökohta. Rakentamisella pyrittiin korostamaan maisemapiirteitä, käyttäen maaston suuntaisia pitkiä matalia rakennusmassoja ja kontrastina korkeampia pistemäisiä rakennuksia. Myös maamerkit kuuluivat kompositioon. Rakentamisen tuli samalla olla alisteista maisemalle, rakennukset sovitettiin topografiaan ja korkeimmat lakialueet ja avokalliot jätettiin yleensä rakentamatta. Yhteys luontoon ja metsään oli tärkeä ja siksi korttelirakenteesta tuli avoin. Pihojen rajaamista vältettiin ja vain välttämättömät leikki- ja oleskelupaikat rakennettiin.

Niittykummussa aikakauden ideologioita toteutettiin sekä kaavallisena ratkaisuna että ennakkoluulottomina kokeilevina ratkaisuin rakennusten toteutuksessa. Vapaampaan sommitteluun ja poikkeuksellisiin rakennustyyppeihin vaikutti myös paikalla rakentaminen.

Rakennusten sijoittelun tärkeänä lähtökohtana oli maapohja, eli pyrittiin rakentamaan helposti perustettavalle maalle. Loivat kalliorinteet rakennettiin ensin, ja vaikeimmat kohdat jätettiin viimeiseen rakennusvaiheeseen. Vaikeammin rakennettava maapohja oli mm Niittykumpu 3 tontilla alueen koillisnurkassa. Savinen maaperä toimi sikäli perusteena 3a rakennuksen nostamiseksi pilareille, ja rakennuksen alle jätetty pysäköinnin mahdollistava avoin tila kirjattiin myös asemakaavaluonnokseen ja myöhempiin määräyksiin.

Alueen keskustassa sijaitseva ostoskeskus lännestä katsottuna. Taustalla Niittykumpu 3:n matalat 3-kerroksiset rakennukset ja 5-kerroksinen pilareille korotettu talo. Kuva Rakennustaito 1963 N:o 22

Alueelle saavutaan pohjoisesta Merituulentieltä. Sisäänkäynnin kohokohdaksi ja maamerkiksi on sijoitettu Niittykumpu 3 veistoksellinen ja korkea pilareille nostettu kerrostalo, jonka jalustaa muodostavat matalat 3-kerroksiset lamellitalot. Sisääntulon yhteyteen on myös sijoitettu julkiset ja kaupalliset palvelut, yhteinen huoltorakennus ja pysäköintitalo sekä laajat avoimet urheilukentät. Matalaa jalustarakennetta jatkavan ostoskeskuksen koilliskulmaan muodostuu pieni sisäänkäyntiaukio. Lämpökeskuksen korkea punatiilinen piippu toimii maamerkkinä. Nämä rakennukset, yhdessä länsireunaan Ängskullan torpan mäelle sijoittuvan kolmen matalan pistetalon ryhmän kanssa, rajaavat avointa puisto- ja urheilukenttien aluetta. Puistoalue jatkuu länteen Gräsanojan suunniteltuun venevalkamaan rajautuvana leikkipuistona.

Sommitelman selkärankana toimii Niittykalliolle ja sen pohjoispuolelle sijoittuvat pitkät, rinteen suuntaisesti sijoitetut 4-kerroksiset lamellitalot. Suhtautuminen maiseman pinnanmuodostukseen on kunnioittava, vaikka pisin rakennus Niittykumpu 10 on jopa 125 metrin pituinen. Niittykallion reunoille on sijoitettu polveilevia muurimaisia ja maastoon sulautuvia atriumrivitaloja. Nämä muodostavat alueelle tummasävyisen rajauksen, joka pehmentää siirtymää pientaloasutuksen suuntaan. Tähän ryhmään kuuluu myös Niittykallio 7 matalammalle sijoittuva valkoinen polveileva lamellitalo. Sommitelma muodostaa eheän ja harmonisen kokonaisuuden. Sitä rikastavat monipuoliset rakennustyyppit ja niiden väliin muodostuva maaston mukaan soljuvat metsäiset näkymät.

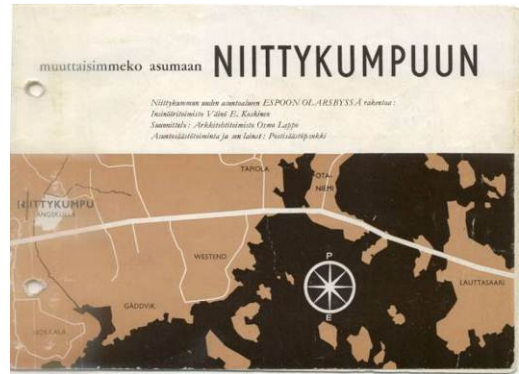
Vuoden 1962 asemapiirroksen pohjalta laadittu kaavio. Kuva Stadionark.

3-4 kerroksiset rakennukset on esitetty valkoisella, maamerkit punaisella, matalat punatiiliset muurirakennukset tummanpunaishalla, matalat liike-, palvelu-, ja pysäköintirakennukset liilalla värillä. Metsät on esitetty tummalla vihreällä ja avoimet puistot sekä pelikentät vaalean vihreällä.

5.4 Väinö E. Koskinen rakennuttajana

Insinööritoimisto Väinö Koskinen palkkasi Niittykummun kaavan ja rakennusten suunnittelijaksi arkkitehti Osmo Lapon, johon oli tutustunut aikaisempien hankkeidensa yhteydessä. Niittykummun suunnitteluun osallistui Osmo Lapon lisäksi, joka pääsuunnittelijan ominaisuudessa suunnitteli ja ohjasi projektia, useita muita suunnittelijoita. Avustajina toimivat mm. arkkitehtiylioppilaat Markku Annila, Erkki Kairamo, Juhani Westerholm, Jaakko Rantanen sekä Matti Tiula. Paljon avustajia tarvittiin, koska suunnittelu ja toteutus etenivät kovalla vauhdilla. Jotta rakennuksista muodostuisi vaihtelevia ja keskenään erilaisia, saivat toimiston nuoret suunnittelijat vastuulleen ja ideoitavakseen omat rakennuksensa.⁽¹¹⁾ Asunnot myytiin jo suunnitteluvaiheessa. Asunnot kuuluivat verohuojennuslain piiriin, ja siksi niitä ostettiin myös sijoitusasunnoiksi ja vuokrattiin edelleen.

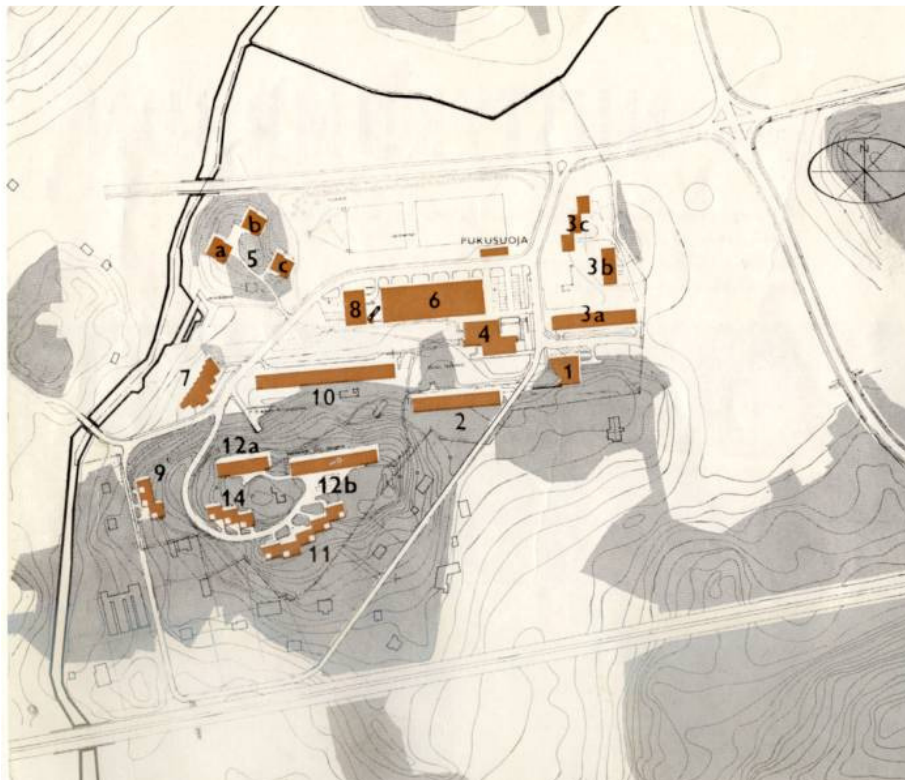
Väinö E. Koskinen toimi vanhanajan ”kunnon grynderin” tavoin, hän rakennutti tehokkaasti ja asetti laatuvaatimukset korkealle. Hän luotti Osmo Lapon ja hänen työntekijöidensä kykyihin eikä puuttunut suunnitteluprosessiin.⁽⁶⁾

kuva Väinö E. Koskisen laatiman Niittykummun asuntoesitteen kansi. Esite sisältää yleisiä tietoja kohteesta ja rakennustavasta, asuntopohjista sekä myyntihinnat. Keskimääräiseksi myyntihinnaksi mainitaan 54 400mk/m².

2 ja 3. vaiheen asunnot varattiin kokonaisuudessaan Postisäästöpankin asuntosäästäjiä varten.

Myyntiesitteen laatimisajankohtana ei vielä kaikkien rakennusten suunnitelmat olleet valmiina. Kolmannen vaiheen talot 3b ja 3c sekä rakennus 7 poikkeavat toteutuneesta. Talo 1 julkista rakennusta ei toteutettu, sen sijaan toteutettiin sen eteläpuolelle lamellitalo (Niittykumpu 1).

5.5 Rakentaminen

Asunto-osakeyhtiö Niittykummun rakennukset kuuluvat tyyllisesti ja rakennusteknisesti 1950-1960-lukujen murroskauteen. Pienellä rakennuttajalla ei ollut elementtirakentamisen edellyttämää nosturikalustoa tai tuotantotiloja käytettävissään, joten rakennukset muurattiin vielä käsityönä.

Paikalla rakentaminen on Niittykummussa kuitenkin myöhemmin osoittautunut onnistuneeksi ratkaisuksi. Rakennukset ovat vuosien saatossa säilyneet erittäin hyvin, ja ensimmäisiä peruskorjauksia alueella tehtiin vasta 1980-luvun puolessa välissä. Alueen rakentaminen toteutettiin kolmessa vaiheessa. Tällä pystyttiin rationalisoimaan rakennusprosessia siten että eri vaiheiden työporukat saattoivat siirtyä joustavasti samaa työtänsä jatkaen seuraavan vaiheen kohteisiin.

Kohde esiteltiin Rakennustaito-lehden vuoden 1963 numerossa edistyksellisenä ja rationalisoituna tiilirakentamisen kohteena:

"Paikallisten yleisten asemakaavamääräysten mukaisesti on kerrosten lukumäärää rajoitettu siten että sosiaaliset, perheasunnolle vaadittavat edellytykset olisivat olemassa. Sen vuoksi suurin osa rakennuksista on 3-4 kerroksisia ja vain yksi on 5-kerroksinen. Asemakaavaan sisältyy myös yksikerroksisia rivi- ja ketjutaloja. Jotta taloissa asuminen olisi perheen kannalta mahdollisimman käytännöllistä ja miellyttävää, on henkilöautoille järjestetty yhteinen 100 ajoneuvon autosuoja alueen keskusta. Alueelle toteutettiin nykyaikainen, väestösuojeluasetuksien mukainen kalliosuoja noin 1000 hengelle. Alueen sivuitse virtaava joki tulee aikanaan lisäämään viihtyisyyttä, kunhan perkaus on ehditty suorittamaan loppuun."

"Arkkitehti on pyrkinyt aluetta suunniteltaessa voimakkaisiin värikontrasteihin. Useimpien talojen julkisivut on rapattu ja maalattu valkoisiksi parvekekohtien ollessa hyvin tummat. vain lämpökeskus, autosuojarakennus ja muut matalat palveluluontoiset rakennusosat sekä matalat rivitalot ovat puhtaaksi muurattua tiiltä."
Rakennuslehti 1963 /22

Muurari Vilho Salakka muuraamassa seinää S-16 reikätiilellä. Kuva Rakennustaito 1963 N:o 22

"Niittykummun päärakennusmateriaalit seiniin S-16-tiili tai roilotiili s-16, saman tiilen puolikas, harvareikätiili, karhunta, välipohjissa betoni, ovat ensiluokkaisia tarvikkeita. Tiilipilarissa näkyy 2 roilaa muurattuna. Kuva Rakennustaito 1963 N:o 22

Tavoitteena on ollut rakentaa alueelle korkealaatuisia perheasuntoja. pyrittäessä mahdollisimman taloudelliseen rakentamiseen on päädytty punatiiliratkaisuun. Tilavuuspainoltaan erittäin raskaan suurtiilen S-16(2kg/dm³, 160x270x135 mm) osoittaututtua ääneneristysominaisuuksiltaan riittäväksi, normien vaatimukset täyttäväksi rakennusmateriaaliksi asuntoja erottavana väliseinänä, on tämä tiili otettu perusaineeksi. Suurikokoisen tiilen ansiosta nopeutuu muuraustyö yllättävän paljon. Rakennusten suunnittelu on suoritettu nykyaikaisen tiilirakennustekniikan mukaisesti."

Lämpökeskuksen punatiilinen piippu toimii alueen maamerkinä. Oikealla alueen pisin rakennus, Niittykumpu 10. Maisena on rakentamisen jälkeen paljas ja avoin. Kuva Rakennustaito 1963 N:o 22

Rakentamistapaa on kuvattu myyntiesitteessä ja 14.7. 1961 päivätyssä rakennusselostuksessa seuraavasti:

Ulkoseinät tehtiin 16 cm erikoistiilestä, lämpöeristyksenä käytettiin 3" mineraalivillaa ja ulkopuolelle muurattiin ½-kiven seinämä harvareikätiilistä. Rakennusselostuksessa mainitaan myös vaihtoehtona 15 cm betoni-seinä ja lecareikätiilieriste. **Kantavat ja huoneistojen väliset seinät** muurattiin 16 cm erikoistiilistä. Ulkoseinät rapattiin roiskerappaukselle

Kevyet väliseinät tehtiin poltetuista väliseinätiilistä tai Porelit-levyistä.

Välipohjat tehtiin kantavana 15-17 cm paksuisena teräsbetonilaattana, jonka päälle asennettiin hiekkakerros, eristelevy ja uiva lattia. Erityisenä ratkaisuna oli lattiarakenteesseen sijoitettu lattiasäteilylämmitysputkisto.

Vesikatot tehtiin 4,5 kg galvanoiduista teräslevyistä kaksinkertaisin saumoin

Kaikkiin huoneistoihin, myös yksiöihin, tehtiin sisäänvedetyt tilavat **parvekkeet**. Parvekekaiteet tehtiin lahokyllästetystä laudasta.

Ulkoportaat tehtiin pesubetonista. **Sisäportaissa** käytettiin tehdasvalmisteisia porraselementtejä ja porrasaskelmat päällystettiin Vinyl-levyllä.

Lämpökeskuksen **rakennus nro 8** jäi taloyhtiöiden yhteisomistukseen. sinne sijoitettiin lämpökeskuksen lisäksi sauna, pesula, kuivaushuoneet ja mankeli sekä isännöitsijätoimiston tilat. Lisäksi sijoitettiin rakennukseen asuntoja alueen hoitohenkilökunnalle kuten *pihamiehille ja siivoojille*. Saunoja tehtiin lisäksi yksi jokaiseen taloyhtiöön. Raportin liitteenä on kohteen 14.7. 1961 päivätty rakennusselostus kokonaisuudessaan.

Erityinen toteutettu tekninen ratkaisu oli lattialämmitys. Etuna saatiin tasainen lämmön jakautuminen asuntoihin eikä erillisiä pattereita tarvittu. Järjestelmä, alkuperäisine putkistoineen on edelleen käytöstä ja toimii alueen isännöitsijän mukaan erinomaisesti.

Julkisivujen karkea rappaus oli suunnittelijan mukaan urakoitsijan toiveiden mukainen, helppo työstää ja kestävä. Rappauspinnat alueella ovat yleisesti säilyneet hyvin. ⁽¹⁰⁾

Parvekekaiteet tehtiin kestävästä kuultokäsittelystä teak-laudoista. Alkuperäinen laudoitus onkin useimmissa taloissa säilynyt.

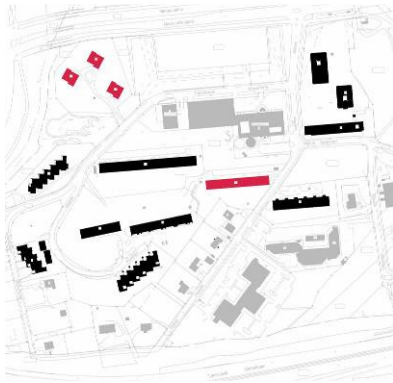
Huoneistojen **kattopinnat** rapattiin, maalattiin kahdesti akvaroolilla ja sumutettiin. **Sisäseinät** rapattiin ja verhoiltiin asunnoissa tapetilla. Kylpyhuoneet verhoiltiin 120 cm korkeuteen Pukkilan vaaleilla E-laatoilla, sanojen ja pesuhuoneiden seinät laatoitettiin kattoon asti. **Lattiapintoihin** asennettiin Linoleum Jaspe'- matot. Asuntojen kylpyhuoneiden ja sekä yhteistilojen kylpyhuoneiden ja saunojen lattioissa käytettiin Pukkilan valkeita 6-kulmaisia 9x11 cm keraamisia laattoja.

Ikkunat olivat sisäänaukeavia ylihuullettuja puuikkunoita. Pääsisäänkäyntien **ulko-ovet** olivat tammi-lasiovia ja muut ulko-ovet tammipaneelattuja. **Huoneisto-ovina** käytettiin tammiviilulaakaovia ja **sisäovina** muutoin maalattuja vanerilaakaovia.

Lämmityksenä oli yhteinen alueen keskelle sijoittavan lämpökeskuksen kautta jaettava öljykeskuslämmitys. Erityisenä ratkaisuna oli asuntojen lattioihin asennettu lattialämmitys.

Asuntoihin tehtiin **koneellinen poistoilmatuuletus**.

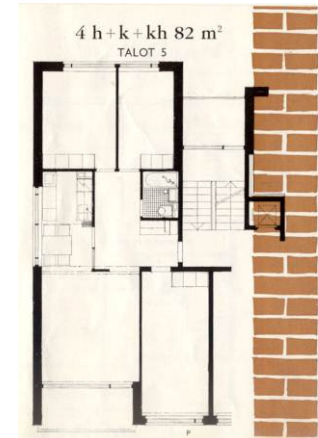
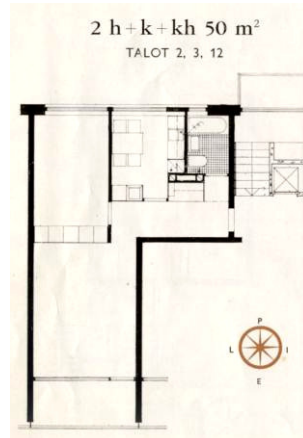
4- ja 5- kerroksiset asuintalot varustettiin **hissillä**, 3-kerroksiset tehtiin ilman hissiä.

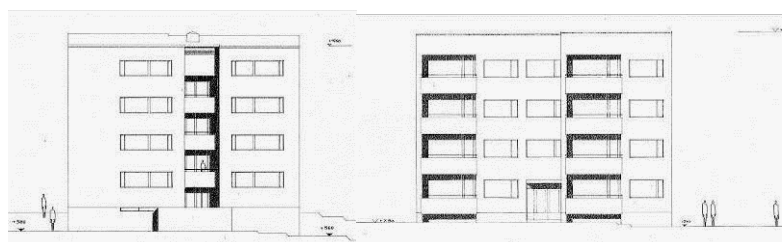
VAIHE 1

Ensimmäisen vaiheen rakennukset valmistuivat 1962 lopussa. Tähän kuuluivat **Niittykumpu 2:n** 4-kerroksinen lamellitalo ja Ängskullan torpan paikalle toteutetun **Niittykumpu 5:n** kolme 4-kerroksista pistetaloa. Taloissa on yhteensä 128 huoneistoa.

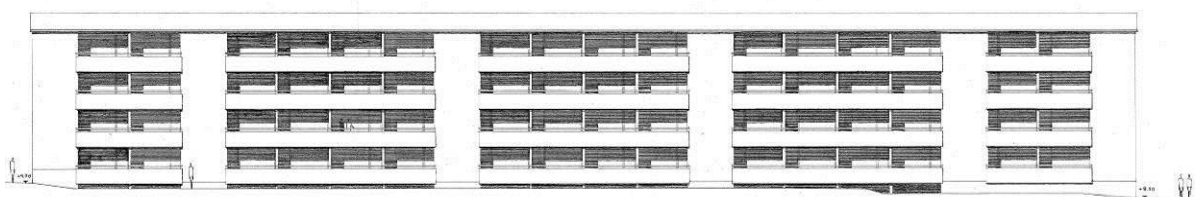
Vieressä on myyntiesitteen esimerkkejä asunto-pohjista: lamellitalon nro 2 kaksio ja pistetalojen nro 5a, b ja c 4h+k+kh. Niittykumpu 2 on sijoitettu 4 asuntoa lamellia kohden. Pistetaloihin on sijoitettu 2 asuntoa, kerrosta kohden. Suurempaan 6h+k asuntoon liittyy pieni 1 huoneen sivuasunto.

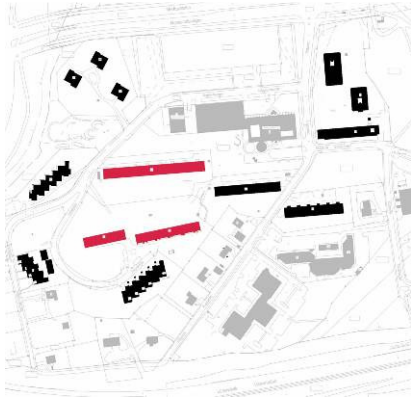
*Niittykumpu 5 1960-luvulla Merituulentieltä nähtynä.
Kuva Niittykummun huolto.*

Niittykumpu 5 pistetalojen julkisivuja

Niittykumpu 2 lamellitalon julkisivu etelään

Niittykumpu 12 1960-luvulla. Kuva Niittykummun huolto.

Vieressä on myyntiesitteen esimerkkejä lamellitalojen asutopohjista. Pohjaratkaisut ovat tehokkaita ja avaria. Myös yksiöihin tehtiin suuret suojaisat parvekkeet joiden sisäkulman ikkuna-ratkaisu tuo avaruutta tiloihin. Rakennukset on porrastettu maastoon ja yhteistilat sijoitettu osin maanpäälliseen kellarikerrokseen. Ensimmäisen kerroksen asunnot sijoittuvat eteläpuolella maantason tuntumaan, mikä vahvistaa asuntojen yhteyttä luontoon.

VAIHE 2

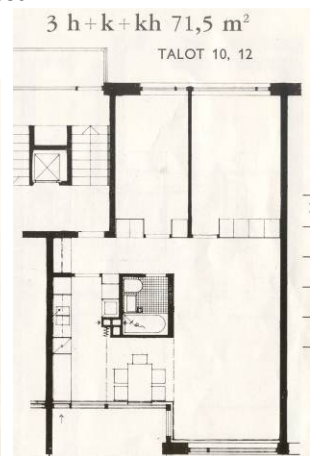
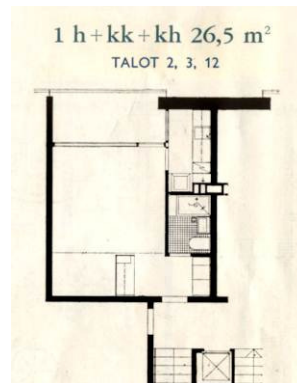
Toinen vaihe valmistui vuoden 1963 puolivälissä. Siihen kuuluvat Niittykumpu 10 ja 12 kolmi- ja nelikerroksiset lamelli-talot, jotka sijoittuvat rinnemaastoon alueen keskiosaan.

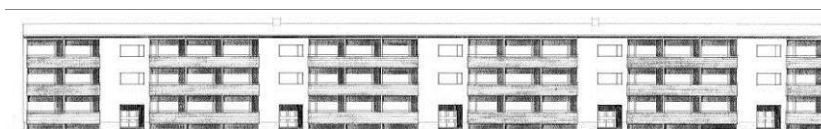
125 metrin pituinen **Niittykumpu 10** on alueen pisin rakennus. Se muodostuu kahdeksasta asuinkerroksissa identtisestä lamellista, jossa sama 71,5 m² asunto toistuu. Päätyasuntoihin tehtiin ylimääräiset päätyikkunat.

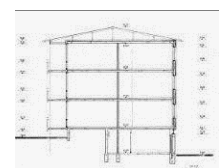
Niittykumpu 12a ja 12b lamellit on toteutettu samoilla pohja-ratkaisuilla. Jokaista porrashuonetta kohden on sijoitettu 3 asuntoa, yksiö ja kaksi erikokoista kaksiota. Pienasuntojen lisäksi on talon 12a länsipäätyyn sijoitettu suuri 6 huoneen ja keittiön asunto. Kohteiden suunnittelusta vastasi ilmeisesti Martti Tiula yhdessä Osmo Lapon kanssa.⁽¹⁰⁾

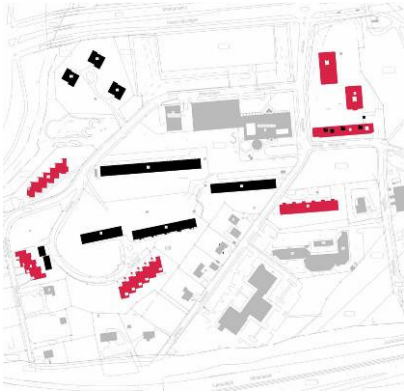

Talo 10 julkisivu etelään, pääpiirustus 1962

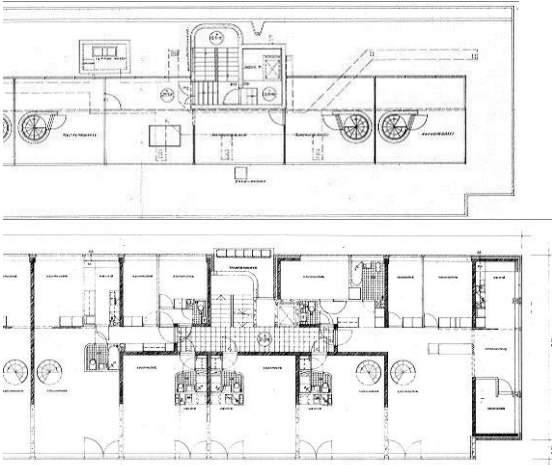
Talo 12b julkisivu etelään ja leikkaus, pääpiirustukset 1962

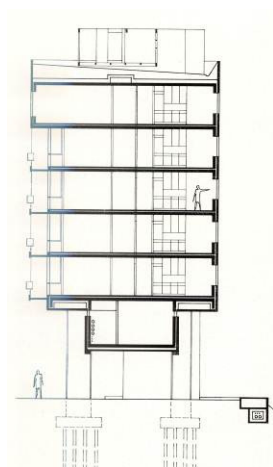

"Mahapussitalo" 3a

Le Corbusierien vaikutteita omaava, 5 asuin-kerrosta käsittävä pilareille nostettu lamellitalo toimii alueen komeana maamerkinä.

Ylimmän kerroksen asuntoihin liittyy yläpuolinen kattoterassi, johon on kulku kierreportaan kautta. Alemmissa kerroksissa on sisäänvedetyt parvekkeet. Kuvassa on ote päätylamellin ylimmistä kerroksista. Suunnittelusta vastasi Erkki Kairamo yhdessä Osmo Lapon kanssa.⁽¹⁰⁾

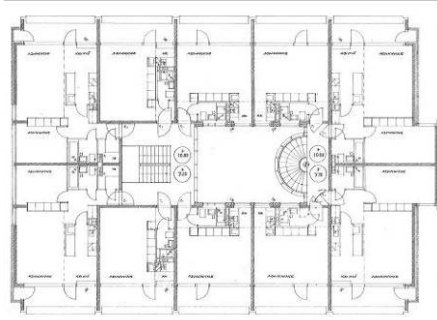

VAIHE 3

Kolmanteen vaiheeseen sisältyy Niittykumpu 1 lamellitalon lisäksi useita erilaisia ja arkkitehtonisesti kiinnostavia rakennustyyppejä. Perinteisistä poikkeavia rakennustyyppejä kehittämällä on asunnoista saatu erityisen avaria ja toimivia, ja yhteys ulkotiloihin on suojaisten parvekkeiden ja terassien välityksellä vahva.

Keskipihatalot tai "pikkukolmoset" 3b ja 3c

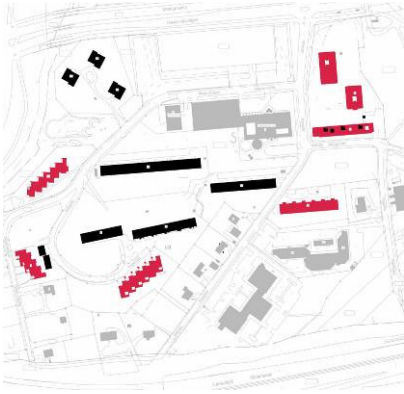
Korkea voimakaslinjainen pilaritalo ja sen pohjoispuolelle sijoittuvat 3 – kerroksiset horisontaaliset ns. keskipihatalot muodostavat kaupunkikuvallisen kokonaisuuden.

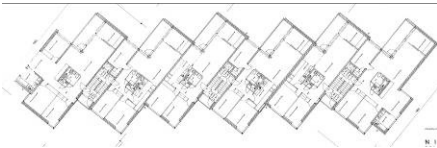
Tilaaja toivoi 3b ja 3c rakennuksiin pelkästään yksiöitä, ja tämän pohjalta syntyi sisäpihalla varustettu kerrostalotyyppi.⁽¹⁰⁾ Asunnot kietoutuvat pienen keskipihan ympärille, joka mahdollista valon saannin pieniin asuntoihin kahdelta suunnalta. Talo 3b on toteutettu kahdella, ja talo 3c on kolmella portaalla, joista keskimäinen jakaa sisäpihan kahteen osaan. Suunnittelusta vastasi Juhani Westerholm yhdessä Osmo Lapon kanssa.⁽¹⁰⁾

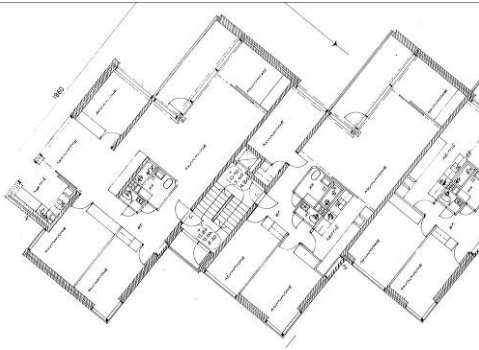
Niittykumpu 3a pilaritalon leikkaus. Koko rakennusmassa on nostettu pilareille, alapuolelle jäävä voimakkaiden pilarien rajaama avoin tila oli alun perin tarkoitettu pysäköintiin. Alimpaan sisäänvedettyyn kerrokseen sijoitettiin varasto- ja aputiloja. Heti rakentamisen jälkeen otetussa valokuvassa (oikealla) näkyy pilaritalon hallitseva asema maisemassa ja kontrastina sen viereen sijoittuvat matalat ja horisontaalista vaikutelmaa luovat keskipihatalot. Kuva Niittykummun huolto.

Niittykumpu 7 lamellitalo

Alueen länsireunassa Niittykummuntien varressa on uniikki ja perusratkaisultaan erikoinen polveileva 4-kerroksinen asuinkerrostalo. Rakennus muodostuu kolmesta lamellista, joissa jokaisessa on kerrosta kohden kaksi eri tasoon sijoittuvaa asuntoa. Rakennusmassa polveilee asunto-kohtaisesti, mahdollistaen valonsaannin syvärunkoisen talon keskiosiin, ja tarjoten jokaisesta asunnosta näkymiä neljään ilmansuuntaan. Suunnittelusta vastasi Jaakko Rantanen yhdessä Osmo Lapon kanssa.⁽¹⁰⁾

Niittykumpu 7. Kuva Simo Rista 1965. SRM

VAIHE 3

Alueen länsi- ja eteläreunalle toteutettiin Niittykumpu 7 polveileva lamellitalo sekä Niittykumpu 9 ja 11 atrium-rivitalot.

Niittykumpu 9 ja 11

Niittykalliolle etelä- ja länsirinteeseen porrastetut kaksi rivitaloa muodostavat muurimaisen rajan uudelle alueelle. Alueen muusta rakennuskannasta poikkeavat punatiiliset rakennukset on sovitettu taidokkaasti polveilevina massoina kalliomaastoon. 1-kerroksisiin asuntoihin liittyy osittain maanpäällinen kellarikerros. Polveilevan rakennusmassan lomaan muodostuu suojaisia atriumluonteisia pihvoja ja terasseja. Rakennusten suunnittelusta vastasi Markku Annila yhdessä Osmo Lapon kanssa.⁽¹⁰⁾

Niittykumpu 9. Kuva Simo Rista 1965. SRM

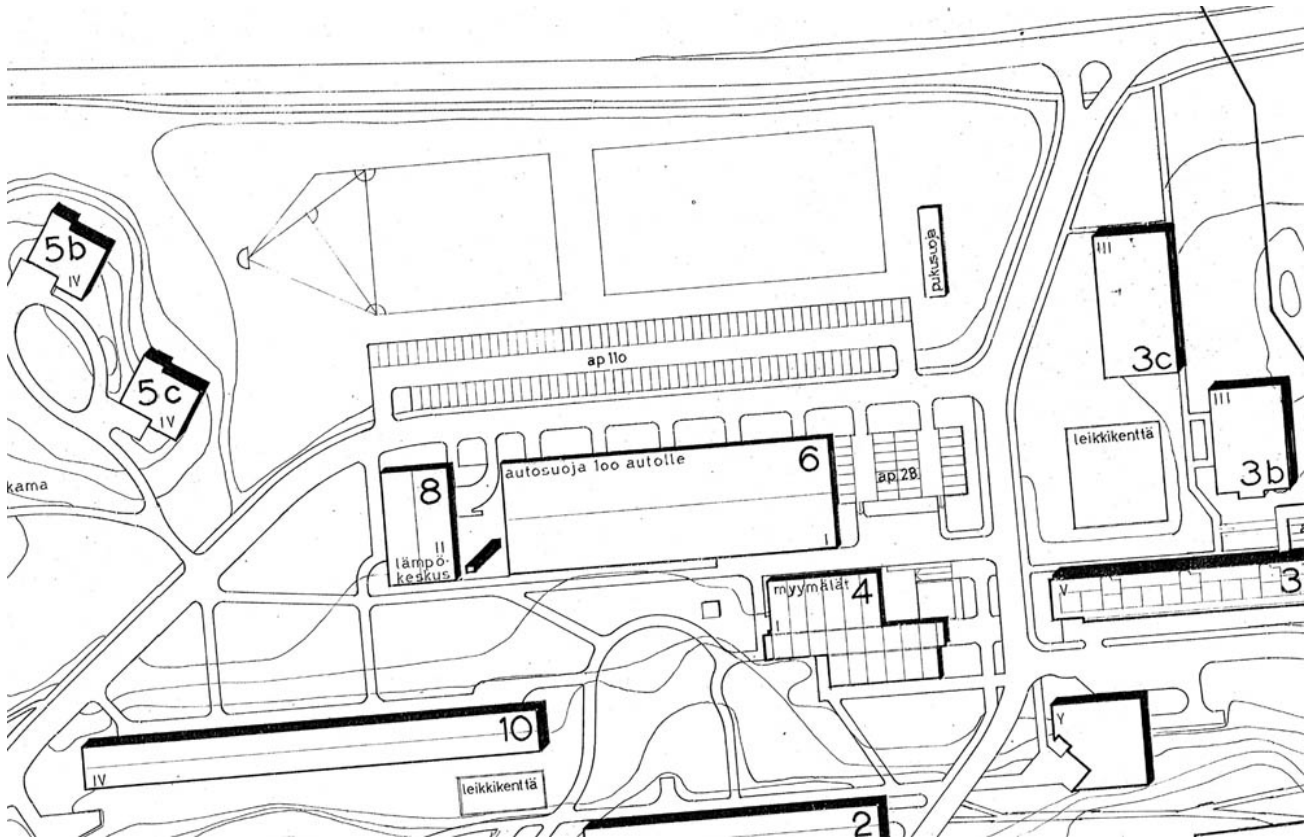

Niittykumpu 9.

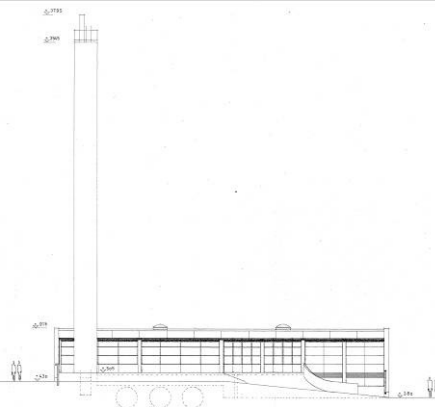

Talon 9(kuvassa) yhteistä sisääntulopihaa rajaa pohjoisessa autotalli- ja talousrakennus. Pihalta siirrytään matalampien muurien rajaamien yksityisten sisääntulopihojen kautta asuntoihin. Kuva Simo Rista 1965. SRM

5.6 Ostoskeskus, pysäköintitalo ja Niittykummun huollon rakennus

Merituulentien varteen tasaiselle peltomaall, sijoitettiin suuri urheilukenttä. Alueen yhteispysäköintiä palveleva pysäköintialue ja pysäköintitalo sijoitettiin sen eteläpuolelle. Pysäköinti-alueita on myöhemmin laajennettu kentän ympärillä. Ote vuoden 1962 asemapiirroksista.

Vasemmalla lämpökeskus, taustalla ostoskeskus ja Niittykumpu 3. Kuva S. Rista 1963-64. SRM

Lämpökeskuksen itä-julkisivua on myöhemmissä korjauksissa muutettu. Alkuperäinen rakennuslupapiirustus vuodelta 1962.

Alueen sisääntulon yhteyteen toteutettiin myymälä, asuntoyhtiöiden keskitettyjä pysäköintipaikkoja ja 100 auton autosuoja sekä lämpökeskus. Matalat 1-kerroksiset rakennukset toimivat jalustana alueen maamerkeille, korkealla "mahapussitalolle" sekä lämpökeskuksen piipulle. Lämpökeskukseen sijoitettiin teknisten tilojen ohella sauna- ja pesutiloja, isännöitsijätoimiston tilat, sekä asuntoja alueen hoitohenkilökunnalle. Ostoskeskus suunniteltiin aikakauden vaatimusten mukaisesti 1-kerroksisena ja siten että sitä olisi myöhemmin mahdollista laajentaa.

Ostoskeskuksen itäkulma 1960-luvulla. Kuva Niittykummun huolto

Vanhassa ilmakuvassa näkyy alkuperäisen 1-kerroksisen ostoskeskuksen rakennukset sekä maamerkinä maisemassa seisova lämpökeskuksen piippu. Ostoskeskus purettiin 1980-luvulla rakennetun uuden korkeamman ostoskeskuksen alta. Kuva Espoon kaupunginmuseo.

5.7 Piha-alueet ja puistot

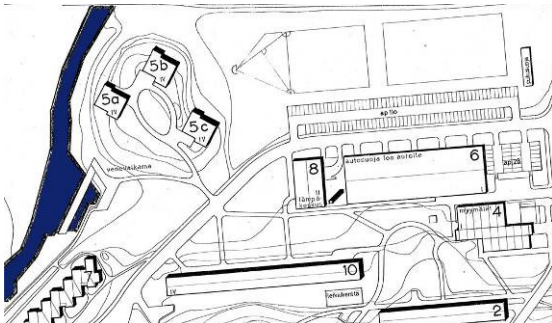
Pihojen yleisjärjestelyt suunniteltiin arkkitehtitoimistossa, mutta varsinaisia erillisiä piha-suunnitelmia ei alueelle laadittu. Pihojen ja istutusten suunnittelusta ja toteutuksesta vastasi Niittykadun varressa sijainnut Olle Hellstenin kauppapuutarha. Hellsten oli kuuleman mukaan hyvin innostunut hankkeesta jonka suunnitteluun hän myös pääsi osallistumaan. Hän tutki aluetta huolella ja keskusteli ratkaisuistaan yhdessä Lapon toimiston arkkitehtien kanssa.⁽¹⁰⁾ Hän istutti alueelle monipuolista ja myös harvinaista kasvillisuutta, jota edelleen on säilynyt. Aikakauden ihanteiden mukaan tuli rakennusten sijoittua metsään, kallioiden ja metsän puiden lomaa, eikä piha-alueita näin ollen ollut tarkoitus laajalti rakentaa. Istutuksia tehtiin eniten alueen pohjoisosiin, joka rakentamisvaiheessa oli vielä avointa peltomaata.

Niittykumpu 10 vielä avoin piha on entistä peltomaata. Kuva Niittykummun huolto.

Kalliolle toteutettaviin rinnetalojen sisääntulopiha muodostaa erityisen tilallisen kokemuksen. Kuva S. Rista 1963-64. SRM

Ote asemapiirroksesta vuodelta 1962

Olle Hellstenin kauppapuutarha vastasi myös puistoalueiden suunnittelusta ja toteutuksesta. Varsinaisia suunnitelmia ei ilmeisesti näistäkään laadittu. Yleiset puisto-alueet sijoittuvat alueen pohjois-osaan Merituulentien eteläpuolisena urheilu-puistona sekä Gräsanojan reunaan, johon myös sijoitettiin venevalkamalle paikka. Tavoitteena oli veneily-mahdollisuuksien parantaminen jokea perkaamalla. Paikalla olevaan painanteeseen tehtiin kuitenkin puisto joka viheryhteytenä jatkuu alueen halki itään. Puisto on kunnostettu hiljattain.

Kuva S. Rista 1963-64. SRM

5.8 Myöhemmät vaiheet ja asemakaavan laatiminen

Asemakaavaehdotus 1980, Illustratio.

Kesti pitkään ennen kuin Niittykummun alueelle saatiin laadittua asemakaava. Niittykumpu I kaava-alue käsitti Länsiväylä, Gräsanojan; merituulentien ja Haukilahdenkadun rajaaman alueen. Varhaisissa luonnoksissa esitettiin kappelin pohjoispuoliseen rinteeseen uutta kerrostaloa, joka kuitenkin huomautusten seurauksena poistettiin ja alue merkittiin puistoksi. Osmo Lapon laatimissa alkuperäisissä suunnitelmissa oli alueelle esitetty julkista rakennusta, joka ei kuitenkaan toteutunut. Merituulentien leventämistä 4- kaistaiseksi vastustettiin alueella voimakkaasti, mutta muutos säilyi ja toteutui myöhemmin.

Kaupunginvaltuusto hyväksyi kaavan 10.6.1981, mutta sitä ei vielä saatu vahvistettua. Kaava noudattaa pääasiassa Osmo Lapon 1962 laatimaa Niittykummun alueen maankäyttösuunnitelmaa, joka myös pääosin on toteutunut. Uutta rakentamista oli merkitty pääosin alueen kaakkoisosaan, mm Niittykadun kaakkoisreunaan oli merkitty uutta pientaloasutusta, joka sitten myöhemmissä kaavoissa on poistettu. Alue on myöhemmin pääasiassa osoitettu liike – ja toimistorakentamiseen. Asemakaavan mitoituksen mukaan on alueella sen toteututtua asukkaita yhteensä 1070 ja työpaikkoja n. 350. Alueella oli laskelmien mukaan vuonna 1977 100 työpaikkaa ja 1100 asukasta.

Niittykummun alueen asuntoyhtiöt ja Kiinteistöyhtymä Niittykummun lämpökeskus ovat Niittykummun huollon arkistoissa löytyvien kirjelmien perusteella aktiivisesti kommentoineet kaavaprosessia, ja tehneet huomautuksia alueeseen kohdistuviin muutoksiin. Erityisesti on noussut esiin huoli alueen joutumisesta liikenteelliseen sumppuun, ja näin voidaan todeta myöhemmin käynneen. Kehä II valmistumisen jälkeen rajaa aluetta tänä päivänä kaikilla suunnilla vilkkaasti liikennöidyt tiet. Alueen halki on lisäksi osoitettu metrovaraus.

5.9 Aikalaisia ja mahdollisia esikuvia

Kaupungin rakenne- ja laajennusmallin sisältänyt lähiöperiaate omaksuttiin Suomeen 1940-luvun jälkipuolella englantilaisten vaikutteiden pohjalta sekä suoraan Ruotsin kautta. Juuret tähän ideologiaan löytyy jo varhaisista eurooppalaisista ja amerikkalaisista puutarhakaupunkiaatteista.

Suomalainen metsälähiö sai alkunsa 1940-luvulla, jolloin funktionalismin avoin ja ilmiansuunnat huomioiva rakennustapa yhdistyi lähiöajatteluun. Uudet asuinalueet hajasijoitettiin itsenäisiksi yksiköiksi irti kantakaupungista. Ne kohosivat usein kallioiseen metsämaastoon, johon rakennukset ja kadut ryhmitettiin väljästi luonnon muotoja seuraten. Tätä ideaa noudattaen rakennettiin sekä pienipiirteisiä, inhimillisen mittakaavan asuinalueita että veistoksellisia asemakaavasommitelmia, joiden elementteinä olivat ylipitkät, maisemaa halkovat lamellitalot ja kukkuloiden laella seisovat tornitalot. 1950-luvun laajoja kerrostaloalueita ovat Helsingissä Laakso, Ruskeasu, Herttoniemi, Maunula, Pohjois-Haaga, Munkkivuori ja Roihuvuori sekä Espoossa Tapiola ja Tampereella Kalevankartano.⁽¹⁶⁾

Lähiöperiaatteen tulon Suomeen oli keskeinen osuus Otto-I Meurmanilla, joka toimi vuodesta 1940 Suomessa ensimmäisenä asemakaavan professorina. Hän vaikutti kolmella tasolla: ottamalla lähiöperiaatteen suunnitteluohjeksi opetustyössä ja siihen liittyneessä Asemakaavaoppi-teoksessaan, soveltamalla periaatetta omassa työssään sekä kirjoittamalla aktiivisesti ammattilehtiin aiheesta. Näin lähiöperiaatteesta tuli Meurmanin tulkitsemana asumakunnan, asumalähiön ja asumasolun käsittävänä hierarkkisenä ryhmittelyperiaatteena oikeaoppinen suunnitteluperiaate myös Suomessa.⁽¹³⁾ Asemakaavaopissaan Meurman kirjoitti vapaa-alueiden suunnittelusta: "*Nykyajan tunnuksena ei enää ole puistoja kaupunkeihin, vaan kaupungit puistoihin*", ts. rakennukset luonnon piiriin. Siten sulautuvat pihat ja tonttialueet yhdessä viereisten rakentamattomien alueiden kera suureksi yhtenäiseksi puistokaupungiksi, missä ihminen ja luonto jälleen voivat löytää toisensa, niin että elämän raittius ja ilo voi palata kaupunkeihin, mistä suurkaupungistuminen jo oli ne melkein karkottanut."⁽¹⁵⁾

Koti vaiko kasarmi lapsillemme.
Takakannen kuva

Suomalainen lähiö liitetään ajatuksellisesti aluerakentamiseen, rationalisointiin ja standardointiin sekä elementtirakentamiseen. Alueittain rakentaminen samoin kuin standardisointi ja rationalisointi olivat jo Heikki von Hertzenin *Koti vaiko kasarmi lapsillemme*-pamfletissa (1946) esillä paremman asuinympäristön välttämättömänä osatekijänä.⁽¹³⁾

Voimakas muuttoliike 1950- ja 1960-luvuilla sai aikaan Helsingin seudulle valtavan paineen kaupunkisuunnittelulle ja rakentamiselle. Tämä tarjosi mahdollisuuden uusien periaatteiden soveltamiseksi laajassa mittakaavassa. Eri puolille pääkaupunkiseutua rakentui uusia lähiöitä, joissa sovellettiin uusia periaatteita ja alkavaa teollista rakentamistapaa.

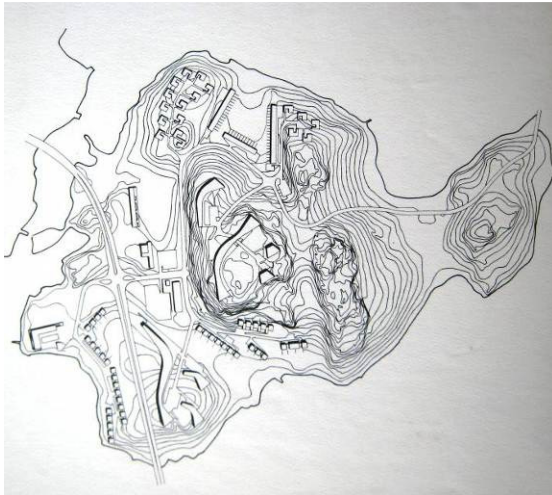
Tapiolasta on muodostunut suomalaisen sodanjälkeisen asuinympäristön suunnittelun ja toteutuksen esikuva ns. metsäkaupunkina. Tapiolassa nousi maisema-arkkitehtuurin osuus asuinympäristön toteuttamisessa merkittäväksi, ja selkeitä vaikutteita tästä on nähtävissä myös Niittykummussa.

Tapiolan jälkeen uusien lähiöiden rakentamisessa siirryttiin selvästi suurimittakaavaisempiin ja ”rationaalisempiin” ratkaisuihin joiden innoittajina oli edelleen modernismin keulahahmo Le Corbusier. Pitkät lamellitalot vihreässä puistomaisessa ympäristössä ovat tälle aikakaudelle ominainen ratkaisu. Niittykummussa Le Corbusierin vaikutus on laajempi ja näkyy myös ns. mahapussitalossa, joka on sukulainen Corbusierin kehittämälle pilareille nostetulle kaupunkia simuloivalle talotyypille, joista tunnetuin esimerkki on Marseilleen toteutettu Unite d’Habitation. Teollistuvan rakentamisen tässä vaiheessa oli paljon sijaa erilaisille kokeileville ratkaisuille kuten mm Niittykummun sisäpihoilla varustetut talot, atriumrivitalot ja porrastuvat lamellitalot.

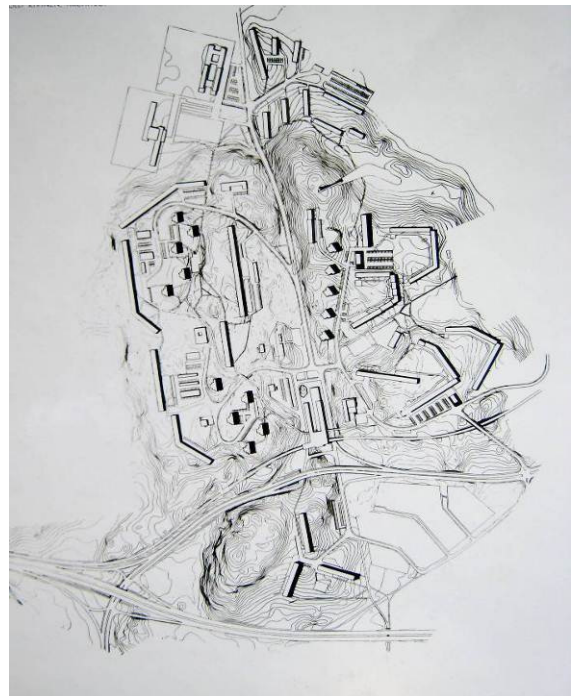

Le Corbusierin suunnittelema Unite d’Habitation. Marseille.

1960-luvun alun lähiöissä talot sijoitettiin avoimesti maastonmuotojen mukaan edullisiin ilmansuuntiin, kuten Rauhavuorella ja Herttoniemessä. Usein alueet muodostivat suuria yhtenäisiä kokonaisuuksia. Kokonaisvaltaista suunnitteluotetta edustavat esimerkiksi Lähderanta ja Suvikumpu Espoossa. Helsingin Pihlajamäki ja Jyväskylän Viitaniemi puolestaan ovat esimerkkejä veistoksellisesta asemakaavasomittelusta ja edustavat modernin suomalaisen asuinaluearkkitehtuurin huippua¹⁶

Läheisen Espoon Lehtisaaren Professori Olli Kivisen 1960 laatimassa asemakaavassa on nähtävissä yhteneväisyyksiä Niittykummun kanssa. Erilaisista rakennustyypeistä koostuvat selkeästi toisistaan viheralueilla erotetut rakennusryhmät on sijoitettu maastoon sen muotoja korostaen. Vasemmalla asemakaavan havainnekuva vuodelta 1959.

Pihlajamäen lähiö on maan ensimmäisiä aluerakennuskohteita, ja on kaavoitettu 1960-luvun alussa, Niittykummun kanssa samanaikaisesti, jylhään metsämaisemaan 10 kilometrin päähän Helsingin keskustasta. Pihlajamäen asemakaavassa on arkkitehti Olli Kivisen piirtämänä viisi noin 1500 asukkaan asuinsolua. Kuhunkin soluun kaartuu umpikatu, ja asuinrakennusten muodostaman solun keskustassa on lähimyyrä. Solujen välissä on päiväkotia, koulut on sijoitettu pohjoisosaan ja ostoskeskus sisääntuloväylälle. Pihlajamäen kaava laadittiin 1959-1964, asuinrakentaminen valmistui 1964. Oikealla asemakaavan havainnekuva vuodelta 1961.

5.10 Osmo Lapon arkkitehtuurista

Osmo Lappo valmistui arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta 1953. Arkkitehtitoimiston johtajana toimi tuolloin Johan Sigfried Sire'n. Otto I Meurman toimi asemakaavaopin professorina. Lappo muistaa että Sire'n painotti arkkitehtuurissaan yksinkertaisia klassisia lähtökohtia, kuten symmetriaa. Meurman taas oli ankara opettaja, joka aloitti yhdyskuntasuunnittelun opetuksen tontin suunnittelusta ja eteni vähitellen suurempaan kokonaisuuteen ^(6/ Salokorpi)

Opiskeluaikanaan Lappo työskenteli Kaija ja Heikki Sire'nin toimistossa. Valmistuttuaan hän siirtyi Revellin toimistoon töihin. Revellin arkkitehtuurissa painottui rationaalisuus ja konstruktivisuus. Lappo perusti oman toimistonsa vuonna 1957. Lapon entiset avustajat kertovat että tämä antoi heille sangen suuret vapaudet. ^(6 Lahti)

Osmo Lappo on vaikuttanut Suomessa sekä tuotteliaana arkkitehtina että myös uusien arkkitehti-sukupolvien kasvattajana. Hän aloitti työskentelemisen Teknillisessä korkeakoulussa J.S. Sirénin assistenttina jo vasta-valmistuneena arkkitehtina vuonna 1955, toimi korkeakoulussa pitkään opetustehtävissä ja päätti pedagogisen uransa julkisten rakennusten suunnittelun professorin virassa vuonna 1991.

Lappoa pidetään yhtenä maamme modernin betoni-arkkitehtuurin keskeisimmistä tulkitsijoista. Hänen vuonna 1974 suunnittelemansa Vekaranjärven kasarmialue on tunnustettu merkittäväksi rakennetuksi kulttuuri- ympäristöksi niin Museoviraston kuin kansainvälisen Docomomo- järjestön toimesta. Lapon tuotanto käsittää myös monia muita rakennuksia kuten asuin-, liike-, ja koulurakennuksia. Suunnittelussaan arkkitehti huomioi aina tilannekohtaisen suunnittelun ja sen tärkeyden. Tämä näkyy selvästi jo varhaisissa töissä, kuten Niittykummun alueensuunnittelussa. Niittykumpua voitaneen pitää Lapon merkittävimpänä asuntosuunnittelukohteena, jossa hän on onnistunut monipuolisesti soveltamaan aikakauden suunnitteluideoita rakennustekniikan ja paikan tarjoamia mahdollisuuksia kekseliäästi hyödyntäen.

Luonetjärven varuskunnan keskusrakennus 1959-1960. Kuva S. Rista SRM

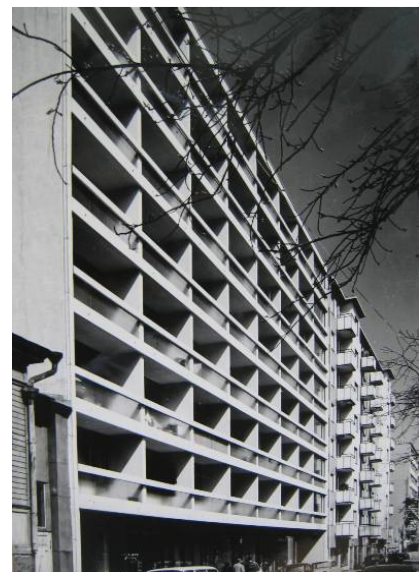
Leppävaaran uimahalli 1969.

As Oy Kadetintie 3 1954 Kuva H. Havas SRM Munkkiniemeen toteutettu Kadetintie 3 asuinrakennuksen hän suunnitteli jo omiin nimiinsä Sireenin toimistossa työskennellessään.

Herttoniemen kirkko 1958. Kuva H. Havas SRM

Sepänkatu 11 1961. Kuva Ingervo SRM

6 Rakentaminen ja muutokset 1960-luvun jälkeen

6.1 Julkinen ja liikerakentaminen 1980-luvulla

Olarin kirkko rakennettiin Gräsan kartanon paikalle 1980-luvun alussa, ja kartanon mäellä olleet rakennukset purettiin. Kirkon toteutus perustuu 1976 pidetyssä arkkitehtuurikilpailussa voittaneeseen Käpy ja Simo Paavilaisen laatimaan ehdotukseen ”Puolibasilika”. Simo Paavilainen kertoo Arkkitehtilehden 1983 kirjoittamassaan artikkelissa kirkon innoitteena olleen Rooman keisarifoorumit. ”Kirkon ja seurakuntakeskuksen tehtävänä maisemassa on toimia Palatinuksen keisari­palatsien tiiliseinä sub­struktuurina sen takana olevine puutarhoineen.” Kirkko ja siihen liittyvä seurakuntakeskus on taidokkaasti ja kauniisti sovitettu maisemallisesti vaikeaan liikenteen hallitsemaan ympäristöön.

Merituulentien varteen valmistui 1980-luvulla Gullichsen- Kairamo- Vormala Arkkitehdit Oy suunnittelema paloasema. Kaupunkikuvassa näkyvästi sijoittuvassa rakennuksessa ilmenee toimistolle tunnusomaiseksi muodostunut teräslasirakenteiden, ja modernismin aiheiden taidokas, dynaaminen ja yksityiskohdissa harkittu käsittely.

Alueelle rakennettiin 1980- ja 1990-luvulla aikakaudelleen tyyppisiä julkisia, liike- ja toimistorakennuksia. Tässä selvityksessä ei katsottu näiden liittyvän alueen arvokkaana pidettävään rakennettuun kulttuuriympäristöön.

Kirkon länsipuolelle, Gräsanmäelle tehtiin 1990-luvulla uurnahautausmaa. Hautausmaa ja siihen liittyvät rakenteet ovat arkkitehti Bey Hengin käsialaa.

Kappelitien varteen 1980-luvulla rakennettu päiväkotitoimisto on suunniteltu Espoon kaupungin talosuunnittelutoimistossa.

Merituulentien ja Riihitontuntien varteen rakennettu toimistotalo.

6.2 Muutoksia kaupunkikuvassa

Niittykummun kerrostaloalue on erittäin hyvin säilyttänyt alkuperäisen ilmeensä. Kaikki alkuperäiset asuinrakennukset ja pihapiirit ovat säilyneet. Kaupunkikuvassa näkyvän muutoksen muodostaa kuitenkin 1980-luvulla, vanhan ostoskeskuksen tilalle rakennettu uusi korkeampi ostoskeskus, ja siihen liittyvä pysäköintihalli. Rakennus poikkeaa arkkitehtuuriltaan voimakkaasti ympäröivästä kaupunkirakenteesta, ja muodostaa runsaine yksityiskohtineen ilmeeltään levottoman kontrastin muuten harmoniseen ympäristöön.

Alueen asuinrakennuksia on yleensä korjattu niiden alkuperäinen ilme säilyttäen. Näkyvimpiä lisäyksiä ovat parvekelasitukset, joita on toteutettu useimpiin rakennuksiin. Lasitukset muuttavat julkisivun ilmettä suljetummaksi ja varjojen luoma reliefivaikutelma häviää. Muutoksen vaikutusta vähentää kuitenkin se, että lasituksia on toteutettu vain yksittäisiin asuntoihin. Julkisivujen alun perin kuultomaalattuja pintoja, kuten teak-laudoitettuja parvekekaiteita, ikkunapuitteita ja ikkunoiden välisiä tehostepintoja on toisinaan maalattu peittävin sävyin. Alun perin raakabetonipintaisiksi jätettyjä julkisivurakenteita on myös joissain rakennuksissa, kuten Niittykumpu 9 kohdalla, myöhemmin maalattu.

Merkittävän muutoksen kaupunkikuvassa on aiheuttanut puuston ja kasvillisuuden lisääntyminen. Runsas ja monipuolinen kasvillisuus pehmentää maisemaa, rajaa pihatiloja ja tuo kerroksellisuutta näkymiin. Toisinaan on kasvillisuus jo niin runsasta että rakennusryhmien muodostamat kokonaisuudet tai yksittäisten rakennusten kaupunkikuvan kannalta tärkeät julkisivut eivät enää ole hahmotettavissa. Näin on mm. käynyt Niittykumpu 3a:n kohdalla, jossa kadun varren lehmusrivi kokonaan peittää rakennuksen komean pilarijälustan.

Niittykumpu 10 1960-luvulla. Kuva Niittykummun huolto

Rakennuksen edusta tänään.

Niittykumpu 7 1960-luvulla. Kuva Niittykummun huolto

Nykyään peittää puusto katujulkisivua.

Ostoskeskuksen kulma, Niittykumpu 3a:n pilari-talo sekä taustalla 3c:n matala asuin-rakennus 1960-luvulla. Kuva Niittykummun huolto.

Tuuhea ja korkea lehmusrivi peittää lähes kokonaan poikkeuksellisen komean rakennuksen.

Ostoskeskus 1960-luvulla. Rinteeseen sijoittuvat kerrostalot hahmottuvat matalan 1-kerroksisen ostoskeskuksen takana valkeana horisontaalina nauharakenteena. Kuva Niittykummun huolto.

Uusi korkeampi ostoskeskus peittää maisemassa taustan rakennukset. Kadun varren puusto peittää komeat Niittykumpu 3:n rakennukset lähes kokonaan. Uutena maamerkinä toimii ostos-keskuksen uusi kellotorni.

Tähän selvitykseen sisältyvän alueen muissa osissa ovat kaupunkikuvalliset muutokset olleet suurempia. Rakentamista on erikseen käsitelty jo aiemmin. Muut muutokset ovat pääasiassa seurausta liikenneväylien leventämisistä, liikenteen kasvamisesta ja kaupunkikuvassa kokoajan lisääntyvien liikenne- ja muiden merkkien lisääntymisestä. Muutosten seurauksena on liikenne ottanut entistä hallitsevamman aseman mm Olarin kirkon edustalla. Uudet tiejärjestelyt ovat myös eristäneet Niittykummun koulun liikenneväylien rajaamalle toimistoalueelle.

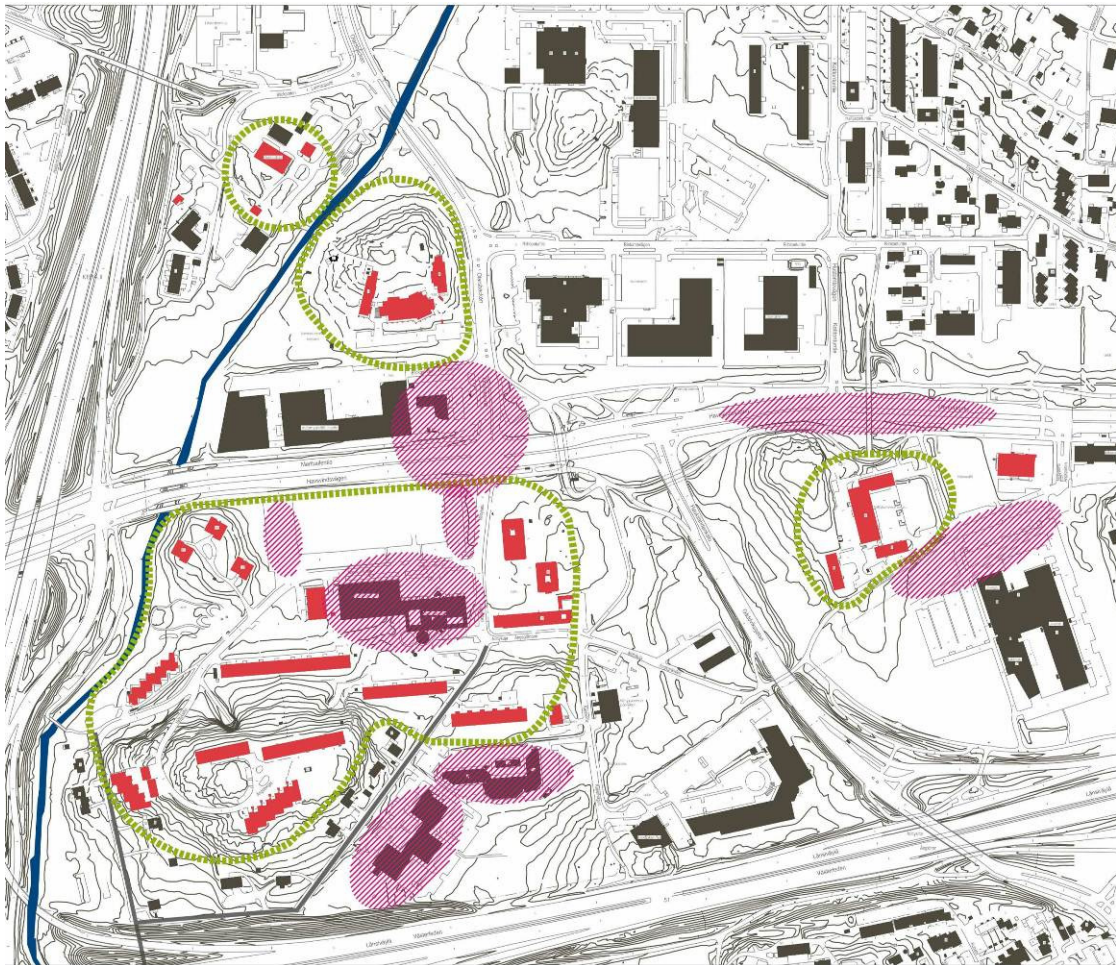
Olarin kirkko jää leveiden katualueiden, huolto-aseman, ja liikennemerkkien viidakon taakse. Matka on Niittykummusta kävellen pitkä, koska jalankulku on ohjattu sivuun jäävän alikulun kautta.

Niittykummun koululle saavutaan nykyään Merituulentien ylittävän kevyen liikenteen sillan kautta.

7 Vaalittavia ominaispiirteitä

7.1 Kaavallinen ja maisemallinen kokonaisrakenne

Selvitysalueen sisällä on säilynyt selkeitä aluekokonaisuuksia muodostavia kulttuuriympäristön rakennusryhmiä, kuten Niittykummun kerrostaloalue, Niittykummun koulun ympäristö, Olarin kirkon mäki ja Gräsan kartanon talousrakennukset. Näihin liittyy myös lähiympäristön alueita rajapintoineen. Lisäksi on alueella yksittäisiä tässä selvityksessä kulttuuriympäristön kannalta arvokkaiksi luokiteltuja rakennuksia, jotka ympäristön muutosten seurauksena ovat jääneet erilleen aiemmasta kontekstistaan. Yllä olevaan kaavioon on punaisella merkitty alueen kulttuuriympäristön kannalta arvokkaat rakennukset ja vihreällä rajauksella aluekokonaisuuksia muodostavat rakennusryhmät. Rajauksiin on sisällytetty kohteet niihin liittyvine pihapiireineen. On huomattava, että kohteiden maisemallinen vaikutuspiiri on laajempi, ja tulee ottaa huomioon alueille suunniteltaessa muutoksia. Tämä koskee mm. Niittykallion Gräsanojaan ja Länsiväylään rajautuvia reunoja.

Vaalean punaisella viivoituksella on merkitty arvokkaiden kohteiden kaupunkikuvaa voimakkaasti muuttaneet alueet. Muutoksia on kuvattu edellisessä kappaleessa.

Niittykummun kerrostaloalueen kokonaisrakenteessa vaalittavia ominaispiirteitä:

säilyneet alueet

1. Alueen alkuperäinen luonne tulee pyrkiä säilyttämään ja muuttuneilta osilta mahdollisuuksien mukaan palauttamaan
2. Ympäristön mahdollinen lisärakentaminen tulee pyrkiä erottamaan alueesta, siten että aluekokonaisuus säilyy
3. Mahdollinen uudisrakentaminen tulee erityisellä huolella sovittaa ympäristöön.
4. Alueen maamerkinä toimivan Niittykumpu 3 pilareille nostetun talon asema kaupunkirakenteessa tulee säilyttää. Rakennukseen liittyy jalustana matalat Niittykumpu 3b ja 3c rakennukset.
5. Aluetta rajaa luoteisnurkassa Merituulentielle näkyvät Niittykumpu 4 pistetalot. Vuoropuhelu alueen itä- ja länsireunan välillä tulee säilyttää.
6. Keskiosan valkeiden, selkeälinjaisten, rinteeseen sovitettujen, horisontaalisuuntaa korostavien rakennusmassojen asema alueen perusrunkona tulee säilyttää. Uusia perusrakenteesta poikkeavia kaupunkikuvaa hallitsevia rakennusmassoja ei tule sijoittaa alueelle.
7. Alueen reunoille sijoittuvat keskenään erilaisten rakennusryhmien luonne ja, niiden maiseman kanssa muodostamat osakokonaisuudet tulee säilyttää. Niittykallion rinnemaastoon sijoitettava mahdollinen täydennysrakentaminen tulee erityisellä huolella sovittaa maastoon ja nykyiseen rakentamiseen, polveileviin punatiilisiin atriumrivitaloihin.

muuttuneet alueet

8. Nykyinen ostoskeskus on muuttanut kaupunkikuvaa. Paikka soveltuu alkuperäisen suunnitelman mukaisesti matalaan jalustamaiseen rakentamiseen, joka selvästi erottuu nauhamaisista lamellitaloista ja viereisestä korkeasta Niittykumpu 3a talosta. Alueen kannalta keskeinen paikka, edellyttää muutosten erityisen hienovaraista sovittamista ympäristöön.
9. Urheilukenttä ympäröivine pysäköintialueineen, ja kaupunkitilaa paikoin epämääräisesti rajaavine puuistutuksineen ei enää tue alkuperäisten tavoitteiden mukaisesti kokonaisrakennetta. Myös Merituulentien liikenteen meluhaitta on ympäristössä häiritsevä. Mahdollinen lisärakentaminen tällä alueella tulee rajata siten että vuoropuhelu itä- ja länsipuolen kanssa edelleen säilyy. Näkymiä Merituulentieltä alueelle ei tule kokonaan sulkea uudella rakentamisella, alue tulisi olla jatkossakin kadulta hahmotettavissa.

Alueen alkuperäistä kokonaisrakennetta kuvaavat kaaviot. Kuva Stadionark. Vasemmalla kokonaisrakenne, rakennustyyppit ja niiden keskinäinen suhde, sekä metsäalueet. Kuva oikealla: rakennusten suhde topografiaan.

Olarin kirkon ympäristön vaalittavia ominaispiirteitä:

Kirkko on toteutettu muurimaisena mäen ympärille kietoutuvana rakennusmassana. Tavoitteena on ollut että rakennus on läsnä laajassa maisemassa ja hahmotettavissa myös liikkuvasta autosta Merituulentieltä. Tavoite ei nykytilanteessa toteudu, ja lähestyminen kirkolle tapahtuu kaoottisessa suurien liikennealueiden katkaisemassa ympäristössä.

Niittykummun koulun ympäristö vaalittavia ominaispiirteitä

- Näkymät Merituulentieltä
- Kokonaisrakenne ja mittakaava
- Sisäpihan luonne
- täydennetään

7.2 Rakennukset ja niiden suhde ympäristöön

Alueen rakennusten ominaispiirteitä on kuvattu inventointikorteilla sekä tämän selvityksen 4-6 kappaleessa. Alla on esitetty yhteenvetona Niittykummun kerrostaloalueen rakennusten tärkeimpiä ja vaalittavia kaupunkikuvaan vaikuttavia ominaispiirteitä

Niittykummun kerrostaloalue:

Iamellitalot:

- selkeälinjaiset rakennusmassat, joissa sisäänvedetyt parvekkeet, loiva harjakatto
- ei ulkonevia osia, kuten katoksia tms.
- horisontaalivaikutelmaa korostavat yhtenäiset vaakasuuntaiset rappauspinnat
- julkisivumateriaaleina valkea karkea saumaton rappaus sekä pehmentävänä ja kontrastia luovana elementtinä parvekkeissa kuultokäsiteltyt vaakasuuntaiset teak-kaiteet
- ovet ja ikkunat, sekä ikkunoiden väliset tehostepinnat kuultokäsiteltyä puuta
- pitkillä sivuilla ulkoneva räystäät, päädyissä lyhyet räystäät

Niittykumpu 5a, b ja c pistetalot

- selkeälinjaiset porrastetut rakennusmassat, joissa sisäänvedetyt parvekkeet, loiva pulpettikatto
- sisäänvedetyt sisäänkäynnit
- julkisivumateriaaleina valkea karkea saumaton rappaus, pehmentävänä ja kontrastia luovana elementtinä parvekkeissa kuultokäsiteltyt vaakasuuntaiset teak-kaiteet
- ovet ja ikkunat kuultokäsiteltyä puuta
- lyhyet avoräystäät
- rakennusryhmän keskinäinen vuoropuhelu

Niittykumpu 3a

- veistoksellinen ja voimakas ilme
- vertikaalivaikutelma
- rakenteiden ja tekniikan korostaminen julkisivussa
- valkeat rasteriefektiä muodostavat suuret parvekeseinät
- huolitellut ja erityiset yksityiskohdat
- runkorakenteissa ja pilareissa näkyviin jätetyt veistokselliset raakabetonipinnat
- julkisivuissa rapattu valkea pinta

Niittykumpu 3b ja 3c

- horisontaalivaikutelma
- valkea slammattu yhtenäinen pinta
- samoja yksityiskohtia mm parvekkeissa kuin Niittykumpu 3a:ssa

Atriumrivitalot, Niittykumpu 9 ja 11

- polveilevat huolellisesti maastoon sovitettut rakennusmassat
- elävä ja muurimainen vaikutelma
- julkisivumateriaaleina punatiili, lasi- ja raakabetonipinnat
- parvekekaiteet lasia
- ovet ja ikkunat, sekä tehostepinnat kuultokäsiteltyä puuta

8 Arvot ja suojelusuositukset

Inventoinnin kohdekorteilla kuvatut kohteet edustavat sellaisia Niittykummun rakennetun kulttuuriympäristön arvoja, joiden säilyminen niiden arvon ja ominaislaadun vaatimalla tavalla olisi toivottavaa.

Selvitys perustuu rakennuskannan nykytilanteeseen, eikä siinä ole otettu huomioon esim. vireillä olevia tai jo lainvoiman saaneita muita suunnitelmia tai kaavamuutoksia joilla on vaikutusta kohteen säilymisen kannalta. Selvityksessä listatut kohteet eivät muodosta asemakaavassa suojeltavien kohteiden luetteloa, vaan suojeluesitys tehdään luonnosvaiheessa osana kaavoitusprosessia.

Kohteiden arvotus on tehty Museoviraston rakennetun kulttuuriympäristön selvityksessä noudatettuja arvottamisperusteita ja kriteerejä soveltaen. Työssä on myös hyödynnetty Ruotsissa yleisesti käytettyä Axel Unnanbäckin teosta ”Kulturhistorisk värdering av bebyggelse”. Referenssi- ja vertailuaineistona on lisäksi käytetty Suomessa aiemmin laadittuja vastaavia selvityksiä ja inventointeja.

Ympäristöministeriön laatimassa oppaassa Suomen ympäristö 10/2009 / kulttuuri-ympäristöohjelmaksi ja miten on, tarkemmin määritelty kulttuuriympäristöä koskevia käsitteitä.

”Arvo ja merkittävyys”, on selvityksessä määritelty seuraavasti:

Rakennetun kulttuuriympäristön ja kulttuurimaisemien arvoa määriteltäessä puhutaan mm. historiallisista, rakennus-historiallisista, arkkitehtonisista, rakennus-teknisistä, taiteellisista ja maisemallisista arvoista. Kohteen arvon määrittämisessä (arkikielessä myös arvottaminen) käytetään vakiintuneita kriteerejä. Alueiden ja kohteiden hoito ja suojelu perustuu tunnistettuihin arvoihin ja niiden valtakunnalliseen, maakunnalliseen tai paikalliseen merkittävyyteen.

” Kriteeri”, on selvityksessä määritelty seuraavasti:

Seikka tai ominaisuus, jonka perusteella jokin voidaan erottaa muista, todeta tai todistaa oikeaksi; ratkaiseva tunnusmerkki. Rakennusten ja rakennetun kulttuuriympäristön määrittelyssä käytetään kriteerejä kuten tyypillisuus, harvinaisuus, monipuolisuus (kulttuurihistorialliset kerrokset), säilyneisyys, alkuperäisyys.

Kohteet on tässä selvityksessä arvotettu seuraavin vakiintunein kriteerein:

Kulttuurihistoriallinen arvo

Kulttuurihistoriallinen arvo on laaja käsite jolla halutaan ilmaista että kohteen säilyttäminen aineellisen ja henkisen kulttuuriperinnön ilmentymänä on yhteisön kannalta toivottavaa.

Rakennushistoriallinen arvo

Rakennushistoriallinen arvo voi liittyä rakennuksen arkkitehtoniseen eheyteen tai ominaislaatuun, erityiseen rakennus-tekniiseen ratkaisuun tai tiettyä, esimerkiksi paikkakunnan rakennusperinnettä ilmentävään toteutukseen, rakennuksen tyypillisyyteen tai harvinaislaatuun. Rakennuksen erityinen käyttötarkoitus voi myös olla rakennushistoriallisen arvon peruste.

Kaupunkikuvallinen arvo

Rakennetussa ympäristössä merkittävä ja kulttuurimaisemaan vaikuttava tai kaupunki-kuvaa rikastuttava rakennus-/ rakennusryhmä, jonka säilyttäminen on näkymien tai kaupunkikuvan kannalta toivottavaa.

9 Lähteet

Tekstiviittaukset

- 4 Ramsay August Espoo II, Espoon pitäjä ja Espoon kartano 1600-luvulla
- 5 Nikander Hagar. Espoo 1700-1865. Espoo –sarja
- 6 Lahti Sanna. Osmo Lapon Niittykumpu. Diplomityö 2003
- 7 Herrgårdar i Finland 1936
- 8 Haukilahti 2004
- 9 Ålander Kyösti, Viljo Revell: rakennuksia ja suunnitelmia. Otava Helsinki 1966
- 10 Uusmaalaisen aluesuunnittelun vuodet 1946-2006. Uudenmaan liitto 2006.
- 11 Osmo Lappo, haastattelu 20.9.2011
- 12 20th century architecture SRM 1992
- 13 Hurme Riitta. Suomalainen lähiö Tapiolasta Pihlajanmäkeen.
- 14 Laapotti J. Haukilahti 2004
- 15 Meurman O-I. Asemakaavaoppi 1947
- 16 www.rakennusperinto.fi

Painetut lähteet

Ahlopuro Matti. Niittykummun asuinalue Espoossa. Rakennustieto-lehti nro 22/ 1963

Nikander Hagar. Espoo 1700-1865. Espoo –sarja. Helsinki 1984

Espoon kaupunginmuseo. Westend- huvilakaupunki. 1990

Finland 20th century architecture. Museum of Finnish Architecture. Deutsches Architektur-Museum. 1992.

Haukilahti = Gäddvik. Haukilahden seura ry 2004

Helander Vilhelm. Rista Simo. Suomalainen rakennustaide. Kirjayhtymä Helsinki.

Herrgårdar i Finland 1936

Härö Erkki. Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema. Espoon kaupunginmuseo 1991.

Insinööritoimisto Väinö E. Koskinen. Muuttaisimmeko asumaan Niittykumpuun, myyntiesite 1960-luvulta.

Meurman O-I. Asemakaavaoppi 1947.

Ramsay August Espoo II, Espoon pitäjä ja Espoon kartano 1600-luvulla. Jyväskylä 1984

Suomalaista rakennustaidetta tänään. Niittykumpu 3A. Otava 1968.

Suuri maatilakirja III, 1967. Kustannustuote Oy.

Ålander Kyösti, Viljo Revell: rakennuksia ja suunnitelmia. Otava Helsinki 1966.

Painamattomat lähteet

Arkkitehtitoimisto Lehto Peltonen Valkama. Espoon eteläosien yleiskaavatyötä varten tarvittavat kulttuurihistorialliset inventoinnit. 2005

Asemakaavalautakunnan kokouspöytäkirja 9.1.1961, liite C 8§ Olarsby- Tomtekullan alueen rakennuskaavojen laatiminen, toimeksianto. Arkkitehti Risto Sammalkorpi

Asemakaavalautakunnan kokouspöytäkirja 1.11.1961 6§ ja 7§

Espoon rakennusvalvonta, pääpiirustuksia

Niittykumpu, rakennetun kulttuuriympäristön selvitys 2011

Lahti Sanna. Osmo Lapon Niittykumpu. Tkk, arkkitehtuurin historian diplomityö. 2003

Niittykumpuseuran tiedote asemakaavoituksesta, liitteenä kirjoitus: Niittykumpu ennen, nyt ja tulevaisuudessa. Marja Viljamaan 24.11.1978

Putkonen Lauri. Rakennettu Uusimaa, Uudenmaan liitto, inventointiluonnos 18.6.2007.

Espoon kaupunginmuseon lausuntoja

Historiallinen kartta-aineisto

Pitäjänskartat vuodelta 1841. Kansallisarkisto

Senaatin kartat vuodelta 1871. Kansallisarkisto

Venäläiset topografiset kartat vuodelta 1871. Kansallisarkisto

Pitäjänskartta 1:20 000, lehti 667/254 Leppävaara. MMH 1930

Kartta 1:20 000, Grankulla. MMH 1935. Kansallisarkisto

Kartta 1:20 000, Grankulla. MMH 1944. Kansallisarkisto

Maanmittaushallituksen peruskartat vuosilta 1967 ja 1979. Kansallisarkisto

Valokuvat

Niittykummun huolto, valokuvia 1960- luvulta

SRM. Suomen rakennustaiteen museo, Simo Rista, valokuvia 1960- luvulta

Espoon kaupunginmuseo, kuvia kirjasta Espoon rakennuskulttuuri ja kulttuurimaisema. 1991.

Espoon kaupunginmuseo, arkiston valokuvia.

Haastattelut

Osmo Lappo, haastattelu Niittykummussa 20.9.2011

Sukupolvi R. Niittykummun huolto.11.8.2011